

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор Центральноукраїнського

державного університету

імені Володимира Винниченка

доктор юридичних наук, професор

Євген СОБОЛЬ

«24» лютого 2026 року

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Добровольської Руфіни Олегівни на тему: «Теорія і практика підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії», поданої на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Витяг з протоколу фахового семінару кафедри освітніх наук Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка від 24 лютого 2026 року.

ПРИСУТНІ члени фахового семінару кафедри освітніх наук Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка:

- Філоненко Оксана Володимирівна, завідувач кафедри освітніх наук, доктор педагогічних наук, професор.
- Савченко Наталія Сергіївна, професор кафедри освітніх наук, доктор педагогічних наук, професор.
- Окольніча Тетяна Володимирівна, професор кафедри освітніх наук, доктор педагогічних наук, професор.
- Бабенко Тетяна Василівна, доцент кафедри освітніх наук, кандидат педагогічних наук, доцент.
- Дубінка Микола Михайлович, доцент кафедри освітніх наук, доктор педагогічних наук, доцент.
- Ляшенко Ростислав Олександрович, доцент кафедри освітніх наук, кандидат педагогічних наук.
- Черненко Олександр Володимирович, доцент кафедри освітніх наук, кандидат педагогічних наук, доцент.
- Неборак Катерина Олександрівна, ст. викладач кафедри освітніх наук.

Інші присутні на засіданні фахового семінару кафедри освітніх наук Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка:

– Добровольська Руфіна Олегівна, здобувач.

– Рацул Олександр Анатолійович, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри спеціальної освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

– Плющ Валентина Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри природничих наук та методик викладання Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

Порядок денний: обговорення основних наукових результатів дисертації Добровольська Руфіна Олегівна «Теорія і практика підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії», поданої на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Рецензенти:

1. Філоненко Оксана Володимирівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри освітніх наук Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

2. Савченко Наталія Сергіївна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освітніх наук Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

3. Дубінка Микола Михайлович, доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри освітніх наук Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

Головуючим на засіданні фахового семінару обрано Дубінку Миколу Миколайовича, доктора педагогічних наук, доцента, доцента кафедри освітніх наук Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

Дубінка М. М.: Шановні члени кафедри освітніх наук, запрошені. Розпочинаємо засідання: на порядку денному обговорення основних наукових результатів дисертації Добровольської Руфіни Олегівни «Теорія і практика підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії», поданої на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Дисертація виконана відповідно до науково-дослідної теми кафедри педагогіки та менеджменту освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (нині кафедра освітніх наук Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка) «Соціально-професійне становлення особистості» (реєстраційний № 0116U003481).

Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (протокол № 4 від 26 вересня 2022 р.) та уточнено

вченою радою Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка (протокол № 6 від 28 травня 2024 р.).

Для викладу основних положень дисертаційного дослідження слово надається Добровольська Руфіна Олегівна.

Добровольська Р. О.: Шановна завідувача кафедрою, члени кафедри, рецензенти дозвольте представити результати дисертаційного дослідження на тему: «Теорія і практика підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії».

У соціокультурному просторі інформаційного суспільства у XXI столітті посилюється інтерес науки і практики до розв'язання проблем, у які потрапляє людина в обставинах війни та інших кризових ситуацій; збереження психоемоційного здоров'я, використання тих технологій профілактики синдрому «емоційного вигорання», що створюють комфортні об'єктивні умови для емоційно-психологічної саморегуляції, забезпечують емоційну стабільність особистості та є важливим чинником у досягненні успіхів. Саме інформаційне суспільство характеризується зростаючим потоком інформації, великою кількістю кризових ситуацій, прискоренням темпів суперечливого життя сучасної людини, тому інтенсивність комунікативних зв'язків, пов'язаних з негативом, впливає на психологічне здоров'я людини та якість її життя, душевний баланс і благополуччя, рівновагу й гармонію, здатність до подолання стресу, підтримку працездатності у різних сферах життя і професійної діяльності.

В означеному контексті можемо зазначити, що роль технологій, що ефективно діють на відновлення та збереження психологічного здоров'я людини, регулювання її фізичних, емоційно-психологічних станів, протистояння стресовим ситуаціям значно зростає.

Музична терапія, як одна з найдавніших прикладних форм застосування мистецтва у суспільстві, сьогодні набуває особливого значення. Музична терапія є важливим ресурсом у збереженні та відновленні психологічного здоров'я людини, особливо в умовах війни та інших кризових ситуацій.

Використання музичної терапії в освітньому просторі створює комфортні об'єктивні і суб'єктивні умови для емоційно-психологічної саморегуляції, забезпечує емоційну стабільність людини, запобігає синдрому «емоційного вигорання» і є важливим чинником у досягненні успіхів у навчанні, розвитку та професійній діяльності. Результатом використання музичної терапії в університетському середовищі повинні бути експресія почуттів і позитивні зміни поведінки суб'єктів освіти під час комунікації з оточуючими та рефлексії. Музична терапія сприяє покращенню спілкування, мотивації, уваги, поведінки, поліпшенню пам'яті і здатності до освіти, впливає на емоційну сферу особистості.

Сьогодні музична терапія неможлива без фахівців мистецького спрямування, тому наразі загострюється проблема теорії і практики підготовки фахівців мистецького спрямування в закладах вищої освіти України до застосування музичної терапії у професійній діяльності.

Інтеграція України у світовий освітній простір зумовлює необхідність вивчення й впровадження у систему професійної освіти нашої країни зарубіжного досвіду професійної підготовки фахівців мистецького спрямування, зокрема досвіду їхньої підготовки до застосування музичної терапії у професійній діяльності. Країни Європейського Союзу та Сполучені Штати Америки мають вагомні педагогічні досягнення та розвинену систему професійної підготовки фахівців мистецького спрямування до застосування музичної терапії у професійній діяльності. Теорія і практика освіти в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії у професійній діяльності ґрунтується на давніх багатонаціональних та історичних традиціях і залежать від державної політики в галузі освіти.

Мета дослідження – розкрити й цілісно схарактеризувати розвиток теорії і практики підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії у професійній діяльності та з'ясувати перспективи її вдосконалення в сучасних ЗВО України.

Відповідно до мети сформульовано такі **завдання дослідження**:

1. Здійснити теоретичний аналіз розробленості наукової проблеми.
2. Розкрити тенденції функціонування музичної терапії в соціокультурному та освітньому просторі країн Європи та США.
3. З'ясувати стан підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії у професійній діяльності.
4. Обґрунтувати концептуальні засади підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії у професійній діяльності.
5. Проаналізувати сучасні моделі професійної підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії у професійній діяльності
6. Визначити перспективні напрями творчого застосування зарубіжного досвіду підготовки майбутніх фахівців мистецького спрямування до застосування музичної терапії у професійній діяльності в закладах вищої освіти України.

Об'єкт дослідження – підготовка фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського Союзу та США.

Предмет дослідження – теорія і практика підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії у професійній діяльності.

Дозвольте не зупинятися на інших елементах наукового апарату, а перейти до викладу змісту основних результатів роботи.

Відповідно до першого завдання здійснено теоретичний аналіз розробленості наукової проблеми. Встановлено, що Сполучені Штати Америки були першою країною, яка розвинула музичну терапію як сучасну професію та дисципліну. Також були ранні європейські ініціативи, такі як австрійська музична терапія. З другої половини 1940-х рр. у популяризації музичної терапії

як ефективного методу лікування визначну роль відіграла Віденська школа (Wiener Schule der Musiktherapie). Її представники не тільки сприяли визнанню спеціальності як рівноцінної серед медичних, а й запровадили навчальні програм для музикотерапевтичної освіти. У листопаді 1958 р. було офіційно зареєстровано «Товариство сприяння музиці в цілющих мистецтвах» («Gesellschaft zur Förderung der Musikheilkunde»). У 1969 р. відбувся міжнародний симпозіум із проблем використання музики в медицині та стартував перший курс із музичної терапії в Академії музики та виконавських мистецтв у Відні.

З'ясовано, що у США та багатьох країнах Європи 1960-і та 1970-і рр. були початковими етапами розвитку в галузі музичної терапії. 1980-і та 1990-і рр. – період професіоналізації послуг та формалізації освіти музичного терапевта та науково-прикладних досліджень із музичної терапії. Починаючи з 2000-х рр., відбувся прогресивний розвиток досліджень у галузі музичної терапії.

На основі аналізу поглядів науковців та практиків країн Європи та США щодо становлення музичної терапії запропоновано інтерпретацію поняття «музична терапія» – це метод психотерапії, який базується на лікувальному ефекті музики на психіку особистості. Музична терапія розглядається як система психосоматичного регулювання людського організму, в процесі цього акустичними хвилями музики здійснюється вплив на духовну, емоційну, тілесну сферу пацієнта.

Музична терапія – це професійне використання музики та її елементів у роботі з окремими особами, групами, родинами чи спільнотами, які прагнуть оптимізувати свого життя та покращити соціальний, комунікативний, емоційний, інтелектуальний стан, фізичне і духовне здоров'я й благополуччя. Дослідження, практика, освіта та клінічне навчання в галузі музичної терапії повинно базуватися на професійних стандартах відповідно до освітнього, культурного, соціального та політичного контекстів.

Згідно другого завдання розкрито тенденції функціонування музичної терапії в соціокультурному та освітньому просторах країн Європи та США. Визначено, що важливим завданням музичної терапії у соціокультурному просторі країн Європи та США є об'єктивізація діагностичних та лікувальних методів у інтерпретації отриманих результатів, для оцінки ефективності та підбору музично-терапевтичних програм. На даний час ефективність музичної терапії у соціокультурному просторі підтверджена представниками різних наукових шкіл Європи та США. Численними дослідженнями, спрямованими на вивчення можливостей музичної терапії, виявлено її гармонізуючу роль як антистресової активаційної терапії при порушеннях адаптації, що мають психосоматичну природу та основу у вигляді емоційного стресу. Впровадження музичної терапії у зміст сучасної університетської освіти країн Європи та США є ефективним механізмом вирішення зазначених питань, тому що саме музична терапія є тим самим засобом впливу на людину, що спрямований на збереження та відновлення її психологічного здоров'я.

Встановлено, що музична терапія, як одна з найдавніших прикладних форм застосування мистецтва у суспільстві, у XXI столітті набуває особливого значення. З сучасних позицій функції музичного терапевта у соціокультурному просторі полягають у проведенні сеансів музичної терапії, виходячи з попередньо вивчених даних, орієнтуючись на фізичні, емоційні, соціальні та психологічні потреби пацієнта. Інтенсивний розвиток технологій музичної терапії у соціокультурному просторі дозволяє говорити про перспективність зазначеного напрямку.

З'ясовано, що впровадження музичної терапії в зміст сучасної університетської освіти країн Європи та США є також одним із ефективних механізмів вирішення проблем в освітньому просторі, який створює сприятливі умови для емоційно-психологічної саморегуляції, забезпечує емоційну стабільність суб'єктів освітнього процесу, запобігає синдрому «емоційного вигорання» і є важливим чинником у досягненні успіхів у навчанні, розвитку та професійній діяльності.

У змісті сучасної університетської освіти провідних країн Європи та США переважає підхід до професійної підготовки музичних терапевтів, що забезпечує майбутньому фахівцю встановлення конструктивних взаємовідносин з пацієнтом і ефективне виконання професійних обов'язків.

Встановлено, що прийняття єдиного навчального плану в США стало важливим кроком до уніфікації та розвитку дисципліни музична терапія. З'ясовано, що ефективному впровадженню музичної терапії у зміст сучасної університетської освіти США сприяє розроблення стандартів підготовки бакалаврів, магістрів та докторів філософії з цієї спеціальності; діюча система ліцензування, сертифікації і неперервної освіти музичних терапевтів, що гарантує збереження та розвиток різних компонентів професійної діяльності музичного терапевта. Також сприяє цьому поділ функцій між різними закладами США, що здійснюють освіту й практичну підготовку музичних терапевтів, та установами, що займаються сертифікацією й організацією неперервної освіти фахівців з музичної терапії.

Визначено тенденції функціонування музичної терапії в освітньому просторі ЗВО країн Європи та США: консолідація дисципліни і професії музичного терапевта; інтеграція музичної терапії в систему освіти і охорони здоров'я; визнання професії музичного терапевта на законодавчому рівні; впровадження у зміст професійної підготовки фахівців з музичної терапії курсів, присвячених особливостям діагностики пацієнтів; підготовка фахівців з музичної терапії за різними рівнями вищої освіти (бакалавр, магістр, доктор філософії); накопичення і поширення знань і досвіду у галузі музичної терапії.

Відповідно до третього завдання, аналізуючи стан підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії у професійній діяльності, ми спиралися на наступні критерії: кількість спілок, об'єднуючих музичних терапевтів за професійними, науковими чи навчальними ознаками; кількість освітніх закладів, що готують фахівців у галузі музичної терапії; ступінь професійної підготовки; кількість зареєстрованих музичних терапевтів, які входять у

ЕМТС; юридичне визнання та регулювання; сертифікація або реєстрація на законодавчому рівні; сертифікація або реєстрація асоціацією музичної терапії. Встановлено, що за всіма обраними критеріями США є світовим лідером із впровадження музичної терапії у зміст сучасної університетської освіти. Виділено три провідні європейські країни, які відповідають критеріям юридичного визнання, регулювання, юридичної сертифікації музичної терапії, це Австрія, Латвія, Великобританія. З цих країн тільки Австрія надає університетську освіту з музичної терапії за всіма рівнями (бакалавр, магістр, доктор філософії) і лідирує в цій галузі в Європі. Як приклад розвитку музичної терапії у більшості країн Європи, досліджено стан підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах Іспанії. Виявлено аспекти, які перешкоджають розвитку музичної терапії, її консолідації як дисципліни і професії, інтеграції у систему освіти і охорони здоров'я. Встановлено, що на сучасному етапі Іспанія характеризується динамічним впровадженням музичної терапії в університетську освіту.

Відповідно до четвертого завдання обґрунтовано концептуальні засади підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії у професійній діяльності.

У процесі аналізу методологічних підходів у проектуванні підготовки фахівців мистецького спрямування до застосування музичної терапії у професійній діяльності в США та країнах Європейського Союзу було визначено, що основними підходами є: інтегративний, дослідницький, практичний, рефлексивний, міждисциплінарний. Незважаючи на деякі відмінності у підготовці музичних терапевтів в США та Європейському Союзі (час підготовки, сертифікація, підвищення кваліфікації), ці методологічні підходи представлені в більшості освітніх програм.

До основних принципів проектування підготовки фахівців мистецького спрямування до застосування музичної терапії відносяться: індивідуалізація, активне залучення студентів до освітнього процесу, орієнтація на розвиток практичних навичок, інтердисциплінарність, налагодження співпраці з практикуючими фахівцями.

Проектування програм підготовки музичних терапевтів передбачає реалізацію законів: єдності теорії і практики, системності, індивідуалізації, взаємозв'язку і взаємодії.

Моделювання системи підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії у професійній діяльності передбачає чотири обов'язкові напрями формування фахівця: набуття теоретичних знань з професії; розвиток практичних умінь та навичок; розвиток соціальної компетентності; розвиток професійних якостей. Музичний терапевт повинен мати знання з музикознавства, психології, педагогіки, медицини, а також навички музичної практики та імпровізації. Для успішної практичної діяльності музичного терапевта також важливо мати розвинені комунікативні вміння, які сприяють ефективній роботі в команді, взаємодії з іншими фахівцями. Соціальна компетентність дозволяє фахівцеві ефективно взаємодіяти з іншими людьми у соціальних ситуаціях, зокрема в

професійній, особистісній та громадській діяльності. Ця здатність включає в себе різноманітні навички та вміння, такі як: розвиток емпатії, вміння вислуховувати інших, спілкування з людьми в різних ситуаціях, здатність доводити свої ідеї і переконання до інших людей, толерантність до різних поглядів та культур, здатність вирішувати конфлікти тощо. Професійні якості є дуже важливими для успішного виконання роботи в будь-якій професії, включаючи музичну терапію. Високий рівень професійних якостей дозволяє музичним терапевтам успішно взаємодіяти з пацієнтами, розвивати ефективні техніки та методи лікування, а також підтримувати високу етичну культуру в роботі з пацієнтами та з колегами.

Відповідно до п'ятого завдання проаналізовано сучасні моделі професійної підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії у професійній діяльності.

Встановлено, що хоча підготовка музичних терапевтів у США та країнах ЄС має багато спільних рис, вони мають відмінності, які можуть впливати на роботу музичних терапевтів у кожній країні: в програмах підготовки музичних терапевтів у країнах ЄС частіше застосовується інтегрований підхід, який включає в себе елементи різних методологій, таких як герменевтика, креативний підхід та інші; використання різних музичних жанрів: в програмах підготовки музичних терапевтів в країнах ЄС більший акцент робиться на використанні різних музичних жанрів, включаючи народну музику, класичну музику, джаз тощо; акцент на дослідження власного досвіду: програми підготовки музичних терапевтів в країнах ЄС частіше надають можливість студентам досліджувати та рефлексувати щодо свого власного досвіду в музиці та психотерапії; акцент на практику: в програмах підготовки музичних терапевтів в Європі більший акцент робиться на практичних аспектах музичної терапії, включаючи стажування та клінічну практику; курси зі спеціалізованою терапією: програми підготовки музичних терапевтів у США частіше мають курси зі спеціалізованою терапією, такі як терапія посттравматичного стресу, терапія наркотичної та алкогольної залежностей, терапія емоційних порушень та інші. У країнах ЄС ці курси є менш розвинені; різноманітність підходів до психотерапії: в США більше різноманіття підходів до психотерапії, що відображено у програмах підготовки музичних терапевтів. У країнах ЄС робиться більший акцент на конкретних методиках, таких як аналітична психологія або гештальт-терапія; різні рівні кваліфікації: в США підготовка музичних терапевтів здійснюється на різних рівнях вищої освіти: бакалавр, магістр та доктор філософії. У країнах ЄС ця тенденція є менш вираженою; різні вимоги до практичної підготовки: в США існують різні вимоги до практичної підготовки музичного терапевта в залежності від штату. У країнах ЄС спостерігаються більш чіткі вимоги до практичної підготовки музичного терапевта.

Відповідно до шостого завдання визначено перспективні напрями творчого застосування зарубіжного досвіду підготовки майбутніх фахівців

мистецького спрямування до застосування музичної терапії у професійній діяльності в закладах вищої освіти України.

Встановлено, що Україна знаходиться на початковому етапі впровадження музичної терапії у зміст сучасної університетської освіти. На сучасному етапі у мистецько-педагогічній науці та освіті значно зріс інтерес до вивчення її релаксично-педагогічних і психотерапевтичних властивостей, а також існує глибоке наукове підґрунття для дослідження різних аспектів проблеми, чого не можна сказати про практику професійної діяльності, у якій недостатньо застосовуються унікальні можливості музичної терапії у створенні позитивного емоційно-психологічного середовища, самозбереженні та саморегуляції емоційних станів, використанні музикотерапевтичних тренінгів тощо.

Вивчення особливостей підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії у професійній діяльності дозволило запропонувати перспективні шляхи вдосконалення системи професійної підготовки майбутніх фахівців мистецького спрямування в Україні: здійснення підготовки музичних терапевтів за всіма рівнями вищої освіти: бакалавр, магістр та доктор філософії; розробка стандартів підготовки фахівця з музичної терапії за всіма рівнями вищої освіти; впровадження музичної терапії у зміст сучасної університетської освіти України; модернізація освітніх програм професійної підготовки музичних терапевтів, у яких важливе місце має посідати виробнича практика з використанням досвіду країн Європейського Союзу та США; міжнародне співробітництво в галузі музичної терапії, розширення географії академічної мобільності студентів та викладачів; посилення міждисциплінарних зв'язків з інтеграцією їх змісту в програмі підготовки музичних терапевтів; активне впровадженні музикотерапевтичних технологій в освітнє середовище закладів вищої освіти; створення умов для індивідуальної освітньої траєкторії навчання музичних терапевтів.

Виконане дослідження не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми. Перспективи подальших досліджень вбачаються у створенні та активному впровадженні музикотерапевтичних технологій у систему професійної та післядипломної педагогічної й мистецької освіти України.

Дякую за увагу!

Здобувачці було задано **11 запитань**, на які доповідачка надала обґрунтовані відповіді та пояснення.

Запитання задавали: Окольніча Тетяна Володимирівна, завідувач кафедри освітніх наук, доктор педагогічних наук, професор. Шановна Руфіно Олегівно, у мене до Вас 2 питання: Як трансформувалося розуміння музичної терапії від практики використання музики з лікувальною метою до сучасної міждисциплінарної наукової дисципліни та які чинники забезпечили її професійну інституціоналізацію? Які етапи та закономірності становлення музичної терапії як професійної дисципліни в країнах Європи та США Ви виокремлюєте у ретроспективному аналізі?

Добровольська Р. О.: Дякую за запитання.

Еволюція поняття музичної терапії відбувалася поетапно й відображає загальний розвиток людської цивілізації, науки та культури. На ранніх історичних етапах музика функціонувала переважно в міфологічному, ритуальному та сакральному контекстах – як засіб взаємодії з надприродним, гармонізації людини з космосом і зцілення через магичні або релігійні практики. Це простежується у племінній медицині, давньоєгипетських, індійських, китайських, грецьких та біблійних джерелах.

Подальший етап пов'язаний із раціоналізацією музичного впливу, започаткованою у філософських системах Піфагора, Платона, Аль-Фарабі, Авіценни, де музика розглядалася як засіб впливу на гармонію тіла й душі, емоційний стан та фізіологічні процеси. Однак аж до Нового часу ці уявлення мали переважно теоретичний або описовий характер.

Ключовими чинниками професіоналізації музичної терапії у ХХ столітті стали:

- соціальні запити, зокрема наслідки Першої та Другої світових воєн і потреба в реабілітації ветеранів;
- розвиток психології та медицини, поява доказових підходів і поведінкових моделей;
- інституціоналізація освіти, створення спеціалізованих навчальних програм у США та Великій Британії;
- формування професійних асоціацій і стандартів (NAMT, AMTA, BSMT, VAMT тощо);
- міждисциплінарність, що поєднала музику, психологію, педагогіку, медицину та соціальні науки.

Таким чином, музична терапія еволюціонувала від інтуїтивно-ритуального використання музики до науково обґрунтованої, культурно й соціально чутливої професійної практики, яка сьогодні функціонує як самостійна міждисциплінарна галузь знань.

І по другому питанню. Ретроспективний аналіз дозволяє виокремити кілька взаємопов'язаних етапів становлення музичної терапії в країнах Європи та США, які мають умовний, але логічно послідовний характер.

Перший етап пов'язаний із медико-фізіологічною орієнтацією (перша половина ХХ століття), коли музика розглядалася передусім як чинник, що впливає на вимірювані фізіологічні показники – дихання, пульс, м'язовий тонус, рівень напруги. На цьому етапі музична терапія прагнула легітимації в межах біомедичної моделі.

Другий етап характеризується інтеграцією поведінкових і психодинамічних підходів (1950–70-ті роки). У США значний вплив мала поведінкова терапія з її орієнтацією на зміну спостережуваної поведінки, тоді як у Європі активніше розвивалися психодинамічні концепції, що зосереджувалися на несвідомих процесах і терапевтичних взаєминах.

Третій етап (1970–90-ті роки) пов'язаний із гуманістичним і трансперсональним поворотом, коли музична терапія почала розглядатися як простір особистісного зростання, самореалізації та духовного досвіду, а не лише як інструмент корекції симптомів.

Сучасний етап (з 2000-х років) характеризується культуроорієнтованим і міждисциплінарним підходом, у межах якого музична терапія осмислюється в соціокультурному, екологічному та реляційному контекстах. Усі ці етапи не заперечують один одного, а взаємодіють, формуючи цілісну й гнучку теоретичну рамку сучасної музичної терапії.

Плющ Валентина Миколаївна, професор кафедри природничих наук та методик викладання, доктор педагогічних наук, професор. Шановна Руфіно Олегівно, у мене до Вас 2 питання: Як різноманіття національних визначень музичної терапії в країнах Європи та США відображає феноменологічний вимір цієї дисципліни, і чому відсутність єдиного універсального визначення не є методологічною проблемою? У чому полягають принципові відмінності між системою професійної підготовки фахівців мистецького спрямування до застосування музичної терапії у професійній діяльності (музичних терапевтів) в Україні та в університетах країн Європейського Союзу і США?

Добровольська Р. О.: Дякую за запитання.

Різноманіття національних визначень музичної терапії в країнах Європи та США безпосередньо відображає її феноменологічний характер, оскільки кожне визначення фіксує ті аспекти музичного досвіду, які є найбільш значущими в конкретному культурному, науковому та професійному контексті.

Розглянуті у дисертації визначення музичної терапії відомих науковців Кеннета Айгена, Р. Ролвсйорда, Кеннета Брусція та багатьох інших, засновані на різних філософських і не тільки підходах-трансперсональних, психодинамічних, культуро-орієнтованих.

Так, у країнах Центральної та Західної Європи (Австрія, Німеччина, Бельгія) музична терапія часто трактується як науково-творчий або психотерапевтичний процес, орієнтований на переживання, імпровізацію, міжсуб'єктивну взаємодію та символічні процеси. У США акцент робиться на клінічній і науково обґрунтованій практиці, стандартах підготовки та сертифікації, що відповідає феноменології професійної ідентичності музичного терапевта в системі охорони здоров'я.

Кеннет Айген зазначає, що в США зараз є дві найбільш відомі, репрезентативні та впливові організації в музичній терапії – Американська асоціація музичної терапії (АМТА) та Всесвітня федерація музичної терапії (WFMT). На відміну від офіційного визначення музичної терапії АМТА, наведеного раніше, WFMT надає більш розгорнуте визначення для соціокультурного простору ХХІ століття: музична терапія – це професійне використання музики та її елементів як втручання в медичне, освітнє та повсякденне середовище з окремими особами, групами, родинами чи спільнотами, які прагнуть покращити якість свого життя, своє фізичне, соціальне, комунікативне, емоційне, інтелектуальне, духовне здоров'я та благополуччя.

Всі визначення формувалися і залежали від умов розвитку самої галузі, країни та її соціокультурного середовища, відповідних наукових досліджень тощо

Відсутність універсального визначення не є методологічною вадою, оскільки феноменологічний підхід за своєю природою заперечує жорстку уніфікацію. Навпаки, він визнає, що музичний досвід:

- є контекстуально зумовленим;
- формується у взаємодії культури, особистості та соціального середовища;
- не може бути зведений до єдиної теоретичної моделі.

Таким чином, плюралізм визначень свідчить не про розмитість поняття, а про зрілість музичної терапії як міждисциплінарної та культурно чутливої галузі, здатної адаптуватися до різних соціальних, освітніх і клінічних умов.

І по другому питанню. Принципова відмінність підходів до впровадження музичної терапії в університетську освіту США та Австрії полягає насамперед у рівні інституційної та юридичної врегульованості цієї професії. У США розвиток музичної терапії відбувався поступово – від освітніх ініціатив і професійних асоціацій до створення стандартизованих компетентнісних моделей підготовки, системи сертифікації та ліцензування. Американська модель ґрунтується на чітко вибудованому компетентнісному підході, тісному зв'язку освіти з клінічною практикою та гнучкому реагуванні на потреби ринку праці.

В Австрії, натомість, музична терапія має статус юридично визнаної медичної професії, що регламентується спеціальним законом. Це забезпечує чітку професійну ідентифікацію музичного терапевта, структурованість освітніх програм, безперервність професійного розвитку та інтеграцію наукових досліджень у навчальний процес університетів.

Для українського освітнього простору цей досвід є надзвичайно важливим, оскільки демонструє можливі шляхи інституціоналізації музичної терапії – від створення освітніх програм і стандартів компетентностей до нормативного визнання професії. Узагальнення досвіду США та Австрії створює підґрунтя для розроблення власної концепції підготовки фахівців мистецького спрямування до застосування музичної терапії в умовах соціокультурного простору України.

Рацул Олександр Анатолійович, професор кафедри спеціальної освіти, доктор педагогічних наук, професор. Шановна Руфіно Олегівно, у мене до Вас 2 питання: Які соціокультурні та освітні виклики зумовили необхідність впровадження музичної терапії в зміст сучасної університетської освіти країн Європи та США? Чому міждисциплінарність є визначальним принципом у моделі професійної підготовки музичних терапевтів?

Добровольська Р. О.: Дякую за запитання. Необхідність упровадження музичної терапії в зміст сучасної університетської освіти країн Європи та США зумовлена сукупністю соціокультурних, освітніх і психоемоційних викликів, характерних для ХХ–ХХІ століть. Зростання інформаційного навантаження, прискорення темпу життя, інтенсифікація комунікативних процесів, а також

наслідки глобальних кризових явищ – пандемій, міграційних процесів, воєнних конфліктів – безпосередньо впливають на психічне здоров'я як викладачів, так і здобувачів освіти.

У цих умовах університетська освіта вже не може обмежуватися лише формуванням когнітивних компетентностей. Вона потребує впровадження здоров'язбережувальних технологій, спрямованих на підтримку емоційної рівноваги, профілактику стресу та емоційного вигорання, розвиток навичок саморегуляції й соціалізації. Саме в цьому контексті музична терапія розглядається як ефективний інструмент створення безпечного, інклюзивного та гармонійного освітнього середовища.

Таким чином, музична терапія в університетській освіті Європи та США постає відповіддю на сучасні соціокультурні виклики і стає складовою цілісного підходу до розвитку особистості в освітньому просторі.

Впливовою постаттю між двома світовими війнами у галузі музичної терапії був В. ван де Волл, який свого часу мав професійну музичну кар'єру, яка включала членство в оркестрі Метрополітен-опера, Нью-Йоркському симфонічному оркестрі та Морському оркестрі під час Першої світової війни. У результаті його зусиль була створена перша комплексна програма музичної терапії в Аллентаунській державній лікарні для психічних хворих. У 1936 році Фонд Рассела Сейджа опублікував фундаментальну працю «Music in Institution» («Музика в установах»). Цю книгу дослідники вважають повноцінним підручником із музичної терапії: вона надає теоретичне підґрунтя соціології та психології музики, теорії освіти та оцінювання; окреслює обсяг і послідовність музичних програм для різних установ – спеціальних шкіл, лікарень, притулків, в'язниць тощо.

І по другому питанню. Міждисциплінарність є визначальним принципом у моделі професійної підготовки музичних терапевтів, оскільки професійна діяльність музичного терапевта виходить за межі суто мистецької або педагогічної сфери. Ефективне застосування музичної терапії потребує поєднання знань з музичного мистецтва, психології, педагогіки, медицини та соціальної роботи.

У поданій моделі міждисциплінарність реалізується через включення теоретичних і практичних компонентів, що дозволяють майбутнім фахівцям розуміти психоемоційні, фізіологічні та соціальні особливості клієнтів. Це дає змогу адекватно планувати терапевтичний процес, добирати музичні засоби відповідно до стану клієнта та працювати в команді з іншими фахівцями.

Таким чином, міждисциплінарний характер моделі професійної підготовки забезпечує комплексне бачення музичної терапії як професійної діяльності та сприяє підготовці фахівців, здатних працювати з різними категоріями клієнтів у різних контекстах.

Міждисциплінарний підхід у підготовці музичних терапевтів передбачає, що студенти отримують знання, уміння та навички з різних наукових дисциплін, таких як музика, медицина, психологія, соціальна робота та інші. Цей підхід допомагає музичним терапевтам зрозуміти та працювати з

клієнтами з різними потребами та проблемами шляхом поєднання знань з різних галузей

Відмінною рисою міждисциплінарного підходу є збереження самостійності окремих дисциплін, які входять до процесу підготовки музичних терапевтів, тоді як інтегративний підхід передбачає глибоку інтеграцію різних дисциплін у єдину модель.

Черненко Олександр Володимирович, доцент кафедри освітніх наук, кандидат педагогічних наук, доцент. Шановна Руфіно Олегівно, у мене до Вас 2 питання: Які педагогічні закономірності є базовими для проєктування підготовки фахівців мистецького спрямування до застосування музичної терапії та як вони реалізуються в освітніх програмах? Які ризики та обмеження можуть виникнути під час імплементації зарубіжного досвіду підготовки музичних терапевтів у систему вищої освіти України, та які перспективи розвитку музичної терапії як професії ви вбачаєте з урахуванням міжнародного досвіду?

Добровольська Р. О.: Дякую за запитання. У дисертації визначено такі базові педагогічні закономірності:

1. Єдність теорії і практики – реалізується через клінічну практику, стажування, супервізію.
2. Системність підготовки – через структурно-функціональну модель, що охоплює теоретичний, практичний, соціальний та професійний блоки.
3. Індивідуалізація навчання – можливість формування індивідуальної освітньої траєкторії.
4. Міждисциплінарна взаємодія – інтеграція психології, медицини, педагогіки та музичного мистецтва.
5. Розвиток рефлексивності та соціокультурної компетентності.

У практиці університетів США та ЄС ці закономірності реалізуються через модульну систему навчання, клінічну практику під супервізією, дослідницькі проєкти та міждисциплінарні курси.

1□. Єдність теорії і практики

Реалізація: стажування, клінічні семінари, супервізія.

2□. Системність

Модель з чотирма напрямками:

- теоретичні знання,
- практичні вміння,
- соціальна компетентність,
- професійні якості.

3□. Індивідуалізація

У NYU студент формує індивідуальний план навчання. Університет Вінніпегу (Канада) дозволяє вибір спеціалізації.

4□. Поступове ускладнення

Підтримуючий рівень → реєдукаційний → реконструктивний.

І по другому запитанню. Серед ризиків визначено: механічне копіювання моделей без урахування українського соціокультурного контексту; відсутність нормативної бази та професійної сертифікації; недостатня кількість фахівців-

супервізорів; фінансові та організаційні обмеження; фрагментарність медико-психологічної підготовки.

Разом із тим перспективи є значними. Міжнародний досвід відкриває можливості: створення національного стандарту підготовки; інтеграції музичної терапії в систему охорони здоров'я; розвитку міждисциплінарної співпраці; впровадження клінічної супервізії; підвищення доказовості практики; розширення міжнародної академічної мобільності.

З урахуванням міжнародного досвіду музична терапія в Україні має потенціал стати окремою професійною спеціалізацією з чітко визначеними компетентностями, нормативною базою та системою неперервної освіти.

В умовах воєнного та посттравматичного контексту України музична терапія може стати стратегічним напрямом психосоціальної реабілітації.

Бабенко Тетяна Василівна, доцент кафедри освітніх наук, кандидат педагогічних наук, доцент. Шановна Руфіно Олегівно, у мене до Вас 2 питання: Чи можна стверджувати, що переваги системи підготовки музичних терапевтів у США зумовлені саме специфікою методологічного підґрунтя цієї підготовки, і якщо так, то які підходи є визначальними та чому їх інтеграція є принципово необхідною? Які спільні методологічні підходи до підготовки фахівців мистецького спрямування до застосування музичної терапії простежуються в університетах США та країн Європейського Союзу, і які з них доцільно вважати пріоритетними та перспективними для адаптації в українському освітньому просторі?

Добровольська Р. О.: Дякую за запитання. Так, переваги системи підготовки музичних терапевтів у США значною мірою зумовлені саме цілісністю та продуманістю її методологічного підґрунтя. У дисертації доведено, що визначальними є інтегративний, міждисциплінарний, компетентнісний, практико-орієнтований, рефлексивний та дослідницький підходи.

Інтегративний підхід забезпечує поєднання мистецької, психологічної та медичної підготовки. Міждисциплінарний – дозволяє формувати фахівця, здатного працювати в мультидисциплінарній команді. Компетентнісний – орієнтує освітній процес на сформованість конкретних професійних результатів. Практико-орієнтований – реалізується через обов'язкову клінічну практику та супервізію. Рефлексивний – сприяє особистісному зростанню майбутнього терапевта.

Інтеграція цих підходів є принципово необхідною, оскільки музична терапія як професія перебуває на перетині мистецтва, науки та клінічної практики. Її підготовка не може бути ефективною за домінування лише одного підходу – вона потребує системного поєднання теорії, практики, особистісного розвитку та наукової рефлексії.

Так, у дисертації обґрунтовано, що лідерство США у сфері підготовки музичних терапевтів пояснюється не лише історичним розвитком професії, а передусім системністю методологічного підґрунтя освіти.

Визначальними є: інтегративний підхід, компетентнісний підхід, практико-орієнтований підхід, рефлексивний підхід.

І по другому питанню. Університети США та країн Європейського Союзу демонструють спільність у застосуванні таких підходів: інтегративного, міждисциплінарного, практичного (клінічно орієнтованого), компетентнісного та рефлексивного.

В обох освітніх просторах підготовка ґрунтується на принципі єдності теорії і практики, системності, індивідуалізації навчання та обов'язкової супервізії. Спільною є також орієнтація на розвиток соціокультурної компетентності та етичної відповідальності фахівця.

Для України пріоритетними є: міждисциплінарний підхід (для подолання фрагментарності підготовки); компетентнісний (для формування чітких професійних стандартів); практико-орієнтований (через впровадження клінічної практики); інтегративний (для поєднання мистецької та психолого-медичної складових).

Саме ці підходи здатні забезпечити системність і професіоналізацію української моделі підготовки.

Пріоритетні для України:

1. Компетентнісний підхід (через розроблення національного стандарту).
2. Практико-орієнтований (впровадження обов'язкової клінічної практики).
3. Міждисциплінарний (співпраця факультетів мистецтв, психології та медицини).
4. Рефлексивний (включення супервізії).

Ляшенко Ростислав Олександрович, доцент кафедри освітніх наук, кандидат педагогічних наук, доцент. Шановна Руфіно Олегівно, яку роль відіграє закон діалектики у підготовці фахівців мистецького спрямування до застосування музичної терапії?

Добровольська Р. О.: Дякую за запитання. Закон діалектики – педагогічний процес є процесом взаємодії між викладачем і студентом, у якому обидві сторони взаємозалежні.

Закон діалектики – це філософський принцип, що описує взаємодію протилежних чинників у розвитку об'єктів і явищ. Цей принцип можна використовувати в підготовці музичних терапевтів для покращення якості освітнього процесу. Один з основних аспектів використання закону діалектики в підготовці музичних терапевтів – це розвиток критичного мислення та здатності до критичного аналізу. Музичні терапевти повинні розуміти різні підходи до терапії та використовувати їх у своїй роботі. Це означає, що студенти музичної терапії мають вивчати різні підходи до терапії, визначати їх переваги та недоліки, інтегрувати різні підходи у свою роботу, щоб досягти найбільш ефективного результату.

Використання закону діалектики в підготовці музичних терапевтів – це практика, яка здебільшого відображається в програмах підготовки музичних терапевтів, які розроблені в країнах західної Європи. Наведемо декілька прикладів:

1. Університет Музики та виконавських мистецтв у Відні (Австрія) – програма підготовки музичних терапевтів університету включає у себе використання закону діалектики в контексті практики музичної терапії. Студентам дається можливість вивчити принципи діалектики та їх застосування в контексті музичної терапії, зокрема, в аналізі взаємодії між терапевтом і пацієнтом.

2. Цюрихський університет мистецтв (Швейцарія) – у програмі підготовки музичних терапевтів розглядається закон діалектики в контексті розвитку терапевтичних умінь та здатності до самоаналізу. Це допомагає студентам розуміти важливість того, що музичний терапевт повинен бути готовий до рефлексії своєї власної практичної діяльності та здатний аналізувати свої взаємодії з пацієнтами, щоб розробляти ефективні терапевтичні стратегії.

ВИСТУПИЛИ

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Філоненко Оксана Володимирівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри освітніх наук Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

Дисертаційна робота Добровольської Р. О. є цілісне наукове осмислення розвитку теорії і практики підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії у професійній діяльності. Провідна ідея дослідження ґрунтується на положенні про те, що теорія і практика освіти в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії у професійній діяльності ґрунтуються на давніх багатонаціональних та історичних традиціях і залежать від державної політики в галузі освіти. Країни Європейського Союзу та Сполучені Штати Америки мають вагомні педагогічні досягнення та розвинену систему професійної підготовки фахівців мистецького спрямування до застосування музичної терапії у професійній діяльності, окремі аспекти якої можуть бути взяті для вдосконалення системи професійної підготовки майбутніх фахівців мистецького спрямування в закладах вищої освіти України у контексті актуалізованого зарубіжного досвіду.

Дисертаційна робота Р. О. Добровольської містить нові, раніше не захищені наукові положення, а обґрунтовані результати у сукупності розв'язують актуальну наукову проблему.

У дослідженні вперше здійснено цілісний науковий аналіз проблеми підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії у професійній діяльності та визначено й теоретично обґрунтовано можливості використання в Україні зарубіжного досвіду роботи щодо організації та проведення відповідної підготовки фахівців до професійної діяльності в системі вищої освіти; схарактеризовано етапи становлення та розвитку музичної терапії в країнах Європи та США та розкрито тенденції функціонування музичної терапії в соціокультурному та освітньому просторах країн Європи та США; з'ясовано і

проаналізовано сучасні моделі професійної підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії у професійній діяльності; узагальнено актуальний для розвитку сучасної системи вітчизняної освіти зарубіжний досвід та визначено перспективи вдосконалення системи професійної підготовки майбутніх фахівців мистецького спрямування до застосування музичної терапії у професійній діяльності в Україні у контексті актуалізованого зарубіжного досвіду.

Не викликає сумнівів і практичне значення одержаних результатів. Матеріали дослідження можуть бути використані в процесі розробки освітніх стандартів й освітніх програм із професійної підготовки фахівців мистецького спрямування до застосування музичної терапії у професійній діяльності, для створення та впровадження в освітній процес закладів вищої освіти нових освітніх компонентів, навчально-методичного забезпечення професійної підготовки майбутніх фахівців мистецького спрямування; для розширення та оновлення змісту навчальних курсів «Арт-комунікації в мистецько-педагогічному просторі», «Валеологія», «Естетотерапія», «Історія зарубіжної музики», «Методологія музично-педагогічних досліджень», «Музична терапія», «Педагогічна майстерність», «Психологія», «Світова музична література» тощо; у проведенні наукових досліджень з означеної проблематики; у розробці програмних документів щодо вдосконалення освітньої діяльності у ЗВО України, реформуванні національної системи вищої і професійної освіти та в організації системи перепідготовки і підвищення кадрів у галузі мистецької освіти.

Структура представленої дисертації науково виважена й логічно вибудована. Аналіз дисертації та її завершеності свідчить про те, що зміст дисертаційного дослідження Р. О. Добровольської відповідає меті й поставленим завданням. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів з висновками до кожного, списку використаних джерел до кожного з них, загальних висновків і додатків.

Результати дисертаційної роботи висвітлено в 48 наукових працях (38 – одноосібних): 29 відображають основні результати дослідження (з них 23 статті у наукових виданнях, внесених до Переліку наукових фахових видань України, 5 статей в наукових виданнях, що входять до баз Scopus та Web of Science Core Collection, 1 розділ монографії); 19 публікацій, які додатково відображають наукові результати докторської дисертації: 18 тез у матеріалах науково-практичних конференцій, 1 стаття в іншому виданні.

На основі аналізу змісту публікацій Р. О. Добровольської можна констатувати, що наукові положення, висновки та рекомендації, які було отримано в результаті проведеної роботи, у друкованих працях викладено достатньо повно.

У дисертації зазначено особистий внесок автора в працях, опублікованих у співавторстві.

Дотриманні в роботі принципи академічної доброчесності. Використані в дисертації ідеї інших авторів мають відповідні посилання і використані для підкріплення результатів здобувача.

Зміст дисертаційної роботи відповідає предметній галузі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Робота відзначається творчим пошуком, аргументованістю положень, доказовістю, новими підходами в оцінці подій і феноменів.

Водночас робота Добровольської Р. О. не позбавлена деяких неточностей, а також містить положення, які спонукають до дискусії. До них можна віднести такі:

1. На нашу думку, у Вступі (методологічна основа дослідження) наукові підходи доцільно коротко, тезисно пояснити.

2. У роботі бракує чіткої структуризації процесу імплементації зарубіжного досвіду підготовки майбутніх фахівців мистецького спрямування до застосування музичної терапії у професійній діяльності в закладах вищої освіти України. Варто було б звернути увагу на те, які саме інституційні передумови необхідні для ефективного впровадження (кадрове забезпечення, рівень підготовки викладачів, матеріально-технічна база, наявність міждисциплінарних зв'язків із медичними та психологічними установами).

3. Недостатньо уваги приділено і потенційним ризикам впровадження зарубіжного досвіду підготовки майбутніх фахівців мистецького спрямування до застосування музичної терапії у професійній діяльності в закладах вищої освіти України, серед яких можуть бути: формальне запозичення без урахування національного контексту, обмеженість фінансових ресурсів, відсутність нормативного регулювання професії музичного терапевта в Україні, а також можливий опір з боку академічної спільноти через інноваційний характер змін.

4. Було б доцільно також передбачити механізми моніторингу ефективності впровадження зарубіжного досвіду (критерії оцінювання, індикатори якості підготовки фахівців, зворотний зв'язок від стейкхолдерів), що дозволило б не лише адаптувати, а й оптимізувати зарубіжний досвід відповідно до потреб української освітньої системи.

5. Висновки до розділів потребують конкретизації та узагальнення, відповідно змісту підрозділів.

Висловлені зауваження і побажання не знижують теоретичної і практичної цінності виконаного дослідження.

Аналіз дисертаційної роботи та опублікованих праць дає підставу вважати дисертацію Добровольської Руфіни Олегівни «Теорія і практика підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії у професійній діяльності», поданої на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти завершеним, цілісним і самостійним дослідженням, яке містить наукові положення та нові науково обґрунтовані результати, одержані здобувачем особисто, які мають практичну та теоретичну цінність та відповідає вимогам до такого роду

дисертацій і може бути рекомендованим, за умови доопрацювання зауважень та побажань, до розгляду у спеціалізованій вченій раді.

Савченко Наталія Сергіївна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освітніх наук Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

Докторська дисертація Руфіни Олегівни Добровольської присвячена актуальній науково-педагогічній проблемі – теоретичному обґрунтуванню та аналізу професійної підготовки фахівців мистецького спрямування до застосування музичної терапії в системі університетської освіти країн Європейського Союзу та США. Актуальність дослідження зумовлена сучасними тенденціями розвитку вищої освіти, зростанням інтересу до здоров'язбережувальних і терапевтичних технологій у педагогіці, а також потребою впровадження інноваційних освітніх практик у професійну підготовку фахівців мистецької галузі в Україні. Водночас проблематика музичної терапії в педагогічному контексті залишається недостатньо систематизованою, що додатково підсилює значущість роботи.

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає у тому, що авторкою:

- вперше здійснено комплексний порівняльно-педагогічний аналіз систем професійної підготовки фахівців мистецького спрямування до застосування музичної терапії в університетах країн ЄС та США;
- визначено та науково обґрунтовано методологічні підходи, закономірності й принципи підготовки музичних терапевтів у зарубіжних системах вищої освіти;
- розроблено модель професійної підготовки фахівців мистецького спрямування до застосування музичної терапії;
- уточнено понятійно-категоріальний апарат педагогіки музичної терапії.

Результати дослідження мають суттєве теоретичне значення для розвитку теорії і методики професійної освіти та педагогіки мистецтва.

Практичне значення роботи полягає у можливості використання її результатів у процесі підготовки викладачів музичного мистецтва, мистецьких терапевтів, у розробленні освітніх програм, навчальних курсів і спецсеминарів з музичної терапії, а також у системі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів.

До основних переваг дисертаційного дослідження слід віднести:

1. Високий рівень теоретичної обґрунтованості та концептуальної цілісності роботи.
2. Широку та сучасну джерельну базу, що охоплює українські та зарубіжні наукові праці, нормативні документи, освітні стандарти університетів ЄС і США.
3. Чітко вибудовану логіку дослідження, що забезпечує послідовний перехід від теоретичного аналізу до узагальнень і моделей.
4. Глибокий порівняльний аналіз підготовки музичних терапевтів у різних освітніх системах.

5. Практичну орієнтованість результатів, підтверджену апробацією положень дисертації у численних наукових публікаціях та конференціях.

6. Наукову зрілість автора, що проявляється у самостійних висновках і узагальненнях.

Дисертація є результатом власних досліджень та самостійною працею дисертантки. Усі наукові результати, викладені в роботі, отримані автором особисто. У дослідженні використання наукових текстів, ідей, розробок, наукових результатів і матеріалів інших авторів супроводжується посиланням на джерело опублікування.

Разом із тим, поряд із безперечними науковими здобутками, робота не позбавлена окремих недоліків і дискусійних моментів:

1. Попри ґрунтовний аналіз зарубіжного досвіду, у роботі обмежено представлено критичне зіставлення освітніх моделей ЄС і США з можливостями їх адаптації до української системи вищої освіти.

2. Розроблена авторкою модель професійної підготовки має переважно концептуальний характер, водночас її інструментально-методичне наповнення могло б бути подано більш деталізовано.

3. У другому розділі дослідження переважає опис нормативно-стандартного аспекту підготовки фахівців, тоді як емпіричні дані щодо реальних освітніх практик університетів подано фрагментарно.

4. Висновки до окремих підрозділів мають узагальнювально-описовий характер, що дещо знижує рівень аналітичності порівняно з основним текстом.

5. Практичне значення результатів для українських закладів вищої освіти потребує більш чіткої конкретизації у вигляді рекомендацій або алгоритмів упровадження.

Зазначені зауваження не мають принципового характеру та не знижують загальної наукової цінності дисертаційної роботи.

За актуальністю, глибиною опрацювання проблеми, обґрунтованістю наукових положень, рівнем апробації та кількістю публікацій робота відповідає вимогам, що висуваються до докторських дисертацій за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти та може бути рекомендованою до розгляду у спеціалізованій вченій раді.

Дубінка Микола Михайлович, доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри освітніх наук, Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

У сучасному соціокультурному просторі інформаційного суспільства, особливо в умовах війни та тривалих кризових викликів, актуалізується проблема збереження й відновлення психоемоційного здоров'я людини. Зростання інформаційних потоків, інтенсивність комунікацій, підвищений рівень стресу та негативних впливів безпосередньо позначаються на психологічному благополуччі особистості, її працездатності, здатності до саморегуляції й професійної самореалізації. У зв'язку з цим істотно зростає роль ефективних технологій профілактики емоційного вигорання та підтримки емоційної стабільності.

Особливого значення в означеному контексті набуває музична терапія як один із дієвих ресурсів збереження й відновлення психологічного здоров'я людини. Її застосування в освітньому, зокрема університетському, середовищі створює умови для емоційно-психологічної саморегуляції, сприяє позитивним змінам у поведінці, комунікації, мотивації та навчальній діяльності, впливає на емоційну сферу особистості й запобігає розвитку синдрому «емоційного вигорання».

Водночас ефективне використання музичної терапії потребує належної професійної підготовки фахівців мистецького спрямування, що актуалізує проблему вдосконалення теорії та практики їх підготовки в закладах вищої освіти України. Інтеграція національної освітньої системи в європейський і світовий освітній простір зумовлює необхідність осмислення вітчизняного та адаптації провідного зарубіжного досвіду, зокрема країн ЄС і США, у сфері підготовки фахівців до застосування музичної терапії у професійній діяльності.

Саме тому дисертаційне дослідження вирізняється високим рівнем актуальності та наукової зрілості, що повною мірою відповідає вимогам, які висуваються до докторських робіт у галузі педагогічних наук. Обрана проблема підготовки фахівців мистецького спрямування до застосування музичної терапії у професійній діяльності розглядається автором у широкому соціокультурному, освітньому та гуманістичному контекстах, що дозволяє розкрити її значущість для розвитку сучасної системи вищої освіти України.

Добровольська Р. О. коректно й чітко сформулювала мету, завдання, підбрала методи дослідження, що дозволило їй визначити найбільш ефективні підходи до організації наукового пошуку.

Дисертаційна робота має виважену структуру та відображає послідовність розв'язання основних завдань дослідження. Дослідження складається зі вступу, п'яти розділів, висновків із кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел до кожного з розділів і додатків.

Аналіз змістовної сторони дисертації Добровольської Р. О. засвідчує, що її авторка досліджує важливе наукове питання, спрямовуючи пошук на вивчення теорії і практики підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії у професійній діяльності.

Безперечною перевагою роботи є її концептуальна цілісність і системність. Авторкою здійснено ґрунтовний аналіз розвитку теорії і практики підготовки музичних терапевтів у провідних університетах країн Європейського Союзу та США, що дало змогу не лише відтворити еволюцію відповідної професійної освіти, а й виявити сталі закономірності, тенденції та чинники її ефективного функціонування. Такий підхід забезпечує глибоке розуміння процесів професійної підготовки та створює надійне підґрунтя для трансформації зарубіжного досвіду у вітчизняний освітній простір.

Значну наукову й практичну цінність становлять положення, пов'язані з обґрунтуванням наукової новизни та теоретичного значення дослідження. У роботі вперше здійснено цілісний науковий аналіз проблеми професійної підготовки фахівців мистецького спрямування до застосування музичної

терапії в умовах формування єдиного світового освітнього простору, уточнено та розширено понятійно-категоріальний апарат, уведено до наукового обігу нові джерела, що раніше не використовувалися в українській педагогічній науці. Отримані результати мають системоутворювальне значення для подальших теоретичних розвідок у галузі мистецької та спеціальної педагогіки.

Особливої уваги заслуговує глибоко опрацьована практична складова дисертації, яка виявляється в розробленні концептуальних засад, методологічних підходів і принципів проєктування підготовки фахівців мистецького спрямування до застосування музичної терапії.

Запропонована автором модель професійної підготовки, що охоплює формування теоретичних знань, практичних умінь і навичок, соціальної компетентності та професійно значущих якостей, має виразну прикладну спрямованість і може бути використана під час розроблення та оновлення освітніх програм у закладах вищої освіти України.

Вагомим здобутком дослідження є розроблення конкретних практичних рекомендацій щодо вдосконалення системи професійної підготовки майбутніх музичних терапевтів, зокрема: упровадження багаторівневої підготовки (бакалавр – магістр – доктор філософії), розроблення стандартів професійної підготовки, модернізації змісту освітніх програм із посиленням міждисциплінарних зв'язків, активного використання музикотерапевтичних технологій у освітньому процесі та створення умов для індивідуальних освітніх траєкторій здобувачів освіти. Зазначені положення можуть бути безпосередньо використані у практиці діяльності педагогічних і мистецьких факультетів.

Практична значущість роботи також полягає в можливості використання її результатів у системі підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників, у процесі розроблення навчально-методичного забезпечення дисциплін мистецького та психолого-педагогічного спрямування, а також у підготовці нормативно-методичних документів щодо впровадження музичної терапії в освітній простір закладів вищої освіти. Матеріали дисертації можуть слугувати теоретичною та методичною основою для подальших фундаментальних і прикладних досліджень у галузі педагогіки мистецтва.

Цінним у дисертації є ґрунтовний теоретичний аналіз стану розробленості проблеми музичної терапії, здійснений на широкому історико-педагогічному та міждисциплінарному матеріалі. Автором послідовно розкрито етапи становлення музичної терапії як професії та наукової дисципліни в США та країнах Європи, зокрема висвітлено роль Віденської школи, професійних об'єднань і перших освітніх програм, що свідчить про глибоке володіння джерельною базою та методологією історико-педагогічного аналізу.

Заслуговує на увагу уточнення та наукове осмислення поняття «музична терапія», подане з позицій сучасної психолого-педагогічної науки. Запропоновані автором інтерпретації розкривають музичну терапію як цілісну систему психосоматичного регулювання та професійну діяльність, що ґрунтується на стандартах освіти, практики й клінічного навчання, адекватних соціокультурному та освітньому контекстам.

Вагомою перевагою роботи є ґрунтовний аналіз тенденцій функціонування музичної терапії в соціокультурному та освітньому просторі країн Європейського Союзу та США. Автором аргументовано показано її ефективність як засобу збереження та відновлення психологічного здоров'я, профілактики стресових і психосоматичних порушень, а також обґрунтовано доцільність інтеграції музичної терапії в систему сучасної університетської освіти.

Позитивно слід оцінити системний аналіз стану підготовки фахівців мистецького спрямування до застосування музичної терапії, здійснений на основі чітко визначених критеріїв (освітніх, професійних, нормативно-правових). Науково обґрунтованим є висновок про провідну роль США та визначення європейських країн-лідерів, а також аналіз специфіки розвитку музичної терапії в Іспанії як показового прикладу динамічного становлення галузі.

Безперечною перевагою дисертації є обґрунтування концептуальних засад і методологічних підходів до підготовки фахівців мистецького спрямування, зокрема інтегративного, практичного, рефлексивного та міждисциплінарного. Автором логічно визначено принципи й закономірності проєктування освітніх програм, а також змодельовано систему професійної підготовки, орієнтовану на формування теоретичних знань, практичних умінь, соціальної компетентності та професійно значущих якостей.

Високу практичну значущість мають визначені перспективні напрями творчого використання зарубіжного досвіду в умовах вітчизняної вищої освіти. Запропоновані автором шляхи вдосконалення системи підготовки музичних терапевтів в Україні (багаторівнева освіта, стандартизація, модернізація освітніх програм, міждисциплінарність, академічна мобільність, упровадження музикотерапевтичних технологій) можуть бути безпосередньо використані в практиці діяльності закладів вищої освіти та в процесі оновлення освітніх стандартів.

Всі наукові положення й висновки дисертації є повно обґрунтованими.

Дисертація Р. О. Добровольської містить нові, раніше не захищені наукові положення, а обґрунтовані результати у сукупності розв'язують актуальну наукову проблему.

Результати дисертаційної роботи *впроваджено* в освітній процес Мукачівського державного університету (довідка № 979 від 07.05.2024 р.), Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (довідка № 01-12/273 від 07.05.2024 р.), Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка (довідка 23-н від 09.05.2024 р.), Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка 993 від 10.05.2024 р.), Волинського національного університету імені Лесі Українки (довідка № 03-24/01/1353 від 10.05.2024 р.), Криворізького державного педагогічного університету (довідка 08-242/3 від 20.05.2024 р.), Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (довідка № 278/04-а

від 06.05.2024 р.), Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (довідка 43/24 від 23.05.2024 р.).

Результати дисертаційної роботи висвітлено в 48 наукових праць (38 – одноосібних): 29 відображають основні результати дослідження (з них 23 статті у наукових виданнях, внесених до Переліку наукових фахових видань України, 5 статей в наукових виданнях, що входять до баз Scopus та Web of Science Core Collection, 1 розділ монографії); 19 публікації, які додатково відображають наукові результати докторської дисертації: 18 тез у матеріалах науково-практичних конференцій, 1 стаття в іншому виданні.

В опублікованих працях відображено результати кожного з розділів дисертації. Проведене ознайомлення зі змістом публікацій свідчить про наявність повного висвітлення результатів дисертації. Посилання на публікації відображено в роботі.

Апробація результатів дослідження на 14 міжнародних та 4 всеукраїнських науково-практичних конференціях переконує, що матеріали дослідження мають теоретичну значущість та практичну цінність.

Отже, представлення результатів дослідження, кількість та обсяг публікацій, їх повнота розкриття змісту дисертації відповідає вимогам щодо наукових робіт, поданих на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук. Загалом дисертаційна робота є завершеним, самостійним і науково обґрунтованим дослідженням, результати якого мають істотне значення для розвитку педагогічної науки і практики. Робота містить теоретичні та методичні положення і висновки, сформульовані дисертанткою особисто. При її написанні дотримані принципи академічної доброчесності, адже використані в дисертації ідеї інших авторів мають відповідні посилання і застосовані для підкріплення узагальнених результатів.

Виходячи із зазначеного, є підстави вважати дисертаційну роботу Добровольської Р. О. дослідженням, що має теоретико-практичну значущість та свідчить про вміння автора виявляти й ґрунтовно досліджувати актуальні проблеми науки, як в історико-педагогічному, так і міждисциплінарному аспектах. Водночас рецензована робота містить положення, які спонукають до дискусії. До них можна віднести такі:

1. Попри ґрунтовний і всебічний аналіз історико-теоретичних засад становлення музичної терапії, а також детальне висвітлення етапів її інституалізації в США та країнах Європейського Союзу, доцільним видається більш чітке окреслення авторської позиції щодо співвідношення медичної, психотерапевтичної та педагогічної складових музичної терапії саме в контексті підготовки фахівців мистецького спрямування. Це сприяло б посиленню педагогічного виміру дослідження та ще більшій концептуальній визначеності роботи.

2. Розкриті в дисертації тенденції функціонування музичної терапії в соціокультурному та освітньому просторі країн Європи та США переконливо засвідчують її ефективність, однак окремі положення щодо впровадження музичної терапії в систему університетської освіти могли б бути підсилені більш чітким розмежуванням її застосування як складника професійної

підготовки музичних терапевтів і як інноваційної педагогічної технології підтримки суб'єктів освітнього процесу (студентів, викладачів). Таке уточнення сприяло б розширенню прикладного потенціалу дослідження.

3. Потребує додаткового уточнення питання нормативно-правового забезпечення впровадження музичної терапії в українську систему вищої освіти, зокрема з урахуванням чинних освітніх стандартів і професійних кваліфікацій.

4. Попри ґрунтовний аналіз зарубіжного досвіду, доцільним було б ширше представити можливі механізми його поетапного впровадження в українських закладах вищої освіти з урахуванням наявних ресурсних і нормативно-правових обмежень.

5. Окремі положення, пов'язані з ефективністю впровадження музичної терапії в освітній простір університетів, могли б бути підсилені прикладами практичної апробації або узагальненими результатами педагогічного досвіду.

6. Бажаним є більш детальне окреслення ролі педагогічної практики та супервізії у процесі професійної підготовки музичних терапевтів як важливого чинника формування професійної рефлексії та етичної культури фахівця.

7. Запропоновані автором перспективні напрями творчого використання зарубіжного досвіду в умовах вітчизняної вищої освіти мають високу практичну цінність, однак потребують подальшої конкретизації з урахуванням реальних нормативно-правових, кадрових та інституційних можливостей українських закладів вищої освіти. Зокрема, доцільним було б окреслення можливих етапів поетапного впровадження підготовки музичних терапевтів та механізмів інтеграції музикотерапевтичних технологій у чинні освітні програми.

Проте висловлені зауваження і побажання не знижують загальної високої оцінки проведеного дослідження.

Вважаю, що дисертаційна робота Добровольської Руфіни Олегівни на тему «Теорія і практика підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії у професійній діяльності», подана на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти є завершеним, цілісним і самостійним дослідженням, яке містить нові науково обґрунтовані результати, одержані здобувачкою особисто, які мають практичну та теоретичну цінність та відповідає чинним вимогам до даного виду робіт і може бути рекомендована до розгляду у спеціалізованій вченій раді.

В обговоренні результатів дисертації взяли участь:

Доктор педагогічних наук, професор Окольніча Т. В., зазначила, що Добровольська Руфіна Олегівна комплексно й всебічно висвітлив наукову проблему, яка до цього часу не була предметом спеціального вивчення. Музична терапія, як одна з найдавніших прикладних форм застосування мистецтва у суспільстві, сьогодні набуває особливого формату. Музикотерапія є важливим ресурсом у збереженні та відновленні психологічного здоров'я людини, особливо в умовах війни, та інших кризових ситуацій, що зараз

відбуваються в Україні. Тому дисертаційне дослідження Добровольської Р. О. є актуальним і своєчасним.

Робота характеризується логічно виваженою структурою, що охоплює окреслене коло дослідницьких завдань і відображає досягнення поставленої мети.

У дисертації розкрито й цілісно схарактеризовано розвиток теорії і практики підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського союзу та США до застосування музичної терапії у професійній діяльності та з'ясувати перспективи її вдосконалення в сучасних ЗВО України. Провідна ідея дослідження ґрунтується на положенні про те, що теорія і практика освіти в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії у професійній діяльності ґрунтуються на давніх багатонаціональних та історичних традиціях і залежать від державної політики в галузі освіти. Країни Європейського Союзу та США мають вагомий педагогічний досвід та розвинену систему професійної підготовки фахівців мистецького спрямування до застосування музичної терапії у професійній діяльності, окремі аспекти якої можуть бути взяті для вдосконалення системи професійної підготовки майбутніх фахівців мистецького спрямування в Україні у контексті актуалізованого зарубіжного досвіду.

Практична вагомість результатів дослідження полягає у тому, матеріали дослідження можуть бути використані в процесі розробки освітніх стандартів й освітніх програм із професійної підготовки фахівців мистецького спрямування до застосування музичної терапії у професійній діяльності, для створення та впровадження в освітній процес закладів вищої освіти нових освітніх компонентів навчально-методичного забезпечення професійної підготовки майбутніх фахівців мистецького спрямування; для розширення та оновлення змісту навчальних курсів «Арт-комунікації в мистецько-педагогічному просторі», «Валеологія», «Естетотерапія», «Історія зарубіжної музики», «Методологія музично-педагогічних досліджень», «Музична терапія», «Педагогічна майстерність», «Психологія», «Світова музична література» тощо; у проведенні наукових досліджень з означеної проблематики; у розробці програмних документів щодо вдосконалення освітньої діяльності у ЗВО України, реформуванні національної системи вищої і професійної освіти та в організації системи перепідготовки і підвищення кадрів у галузі мистецької освіти.

Робота відзначається творчим пошуком, аргументованістю положень, доказовістю, новими підходами в оцінці подій і феноменів.

Отже, дисертаційна робота Добровольської Руфіни Олегівни слід вважати завершеною, самостійно виконаним дослідженням і таким, що може бути рекомендованим до розгляду у спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Доктор педагогічних наук, професор Плющ В. М. наголосила на актуальності та значущості порушеної проблеми, на недостатній розробці й науковому обґрунтуванні цієї проблеми в теорії і практиці, адже використання музичної терапії в освітньому просторі створює комфортні об'єктивні і

суб'єктивні умови для емоційно-психологічної саморегуляції, забезпечує емоційну стабільність людини, запобігає синдрому «емоційного вигорання» і є важливим чинником у досягненні успіхів в навчанні, розвитку та професійній діяльності.

Дисертація відзначається логікою побудови наукового апарату: чітко сформульована мета, завдання дослідження, об'єкт, предмет, наукова новизна роботи.

У дисертації вперше здійснено цілісний науковий аналіз проблеми підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії у професійній діяльності, визначено й теоретично обґрунтовано можливості використання в Україні зарубіжного досвіду роботи щодо організації та проведення відповідної підготовки фахівців до професійної діяльності в системі вищої освіти; схарактеризовано етапи становлення та розвитку музичної терапії в країнах Європи та США та розкрито тенденції функціонування музичної терапії в соціокультурному та освітньому просторі країн Європи та США; з'ясовано і проаналізовано сучасні моделі професійної підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії у професійній діяльності; узагальнено актуальний для розвитку сучасної системи вітчизняної освіти зарубіжний досвід та визначено перспективи вдосконалення системи професійної підготовки майбутніх фахівців мистецького спрямування до застосування музичної терапії у професійній діяльності в Україні у контексті актуалізованого зарубіжного досвіду.

Вважаю, що дисертаційна робота на тему «Теорія і практика підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії у професійній діяльності» є завершеним, цілісним дослідженням, яке містить наукові положення та нові науково обґрунтовані результати, одержані здобувачкою особисто, які мають практичну та теоретичну цінність та відповідає чинним вимогам щодо докторських дисертацій, Добровольська Руфіна Олегівна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Доктор педагогічних наук, професор Рацул О. А. зазначив, що зростання рівня стресу, психоемоційних розладів, посттравматичних станів у сучасному суспільстві, зокрема в умовах соціальних криз і воєнних викликів, актуалізує потребу у впровадженні інноваційних підходів до реабілітації та підтримки психічного здоров'я. Музична терапія, як складова арт-терапевтичних практик, довела свою ефективність у міжнародному досвіді, що обумовлює необхідність її системного впровадження в Україні. Водночас вітчизняна система підготовки фахівців мистецького спрямування потребує оновлення змісту, форм і методів навчання з урахуванням провідних тенденцій розвитку освіти в країнах Європейського Союзу та США. Дослідження теорії і практики підготовки таких фахівців у зарубіжних університетах дозволяє виявити ефективні моделі, освітні стратегії та підходи до формування

професійних компетентностей у сфері музичної терапії. Особливої актуальності набуває проблема адаптації цього досвіду до умов української вищої освіти, що пов'язано з необхідністю гармонізації національної освітньої системи з європейським освітнім простором, впровадженням стандартів якості освіти та посиленням практичної складової професійної підготовки.

Таким чином, обрана тема є своєчасною, соціально значущою та науково обґрунтованою, оскільки спрямована на вирішення актуальних завдань модернізації мистецької освіти й розвитку нових напрямів професійної діяльності, пов'язаних із використанням музичної терапії.

У дисертації коректно визначено об'єкт і предмет дослідження, логічно узгоджено його мету і завдання, застосовано адекватні методи дослідження, що у своїй сукупності дозволило автору системно дослідити визначену проблему. Дисертаційна робота характеризується єдністю змісту, який відповідає поставленій меті. Текст дисертації оформлено згідно чинних вимог МОН України.

У роботі рельєфно представлено ступінь і основні напрями наукової розробки досліджуваної проблеми. Реалізація авторського наукового пошуку відображена і в науковій новизні, яка є і беззаперечною, і очевидною.

Вважаю, що дисертаційне дослідження Добровольської Руфіни Олегівни «Теорія і практика підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії у професійній діяльності» цілком відповідає вимогам, що висуваються до робіт такого типу, і може бути подане до розгляду у спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Кандидат педагогічних наук, доцент Бабенко Т. В. вказала, що актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлена сучасними трансформаційними процесами у сфері освіти, культури та охорони здоров'я, які вимагають підготовки фахівців нового типу – здатних до міждисциплінарної діяльності, інтеграції мистецьких практик у соціально-психологічну та реабілітаційну роботу. У цьому контексті особливого значення набуває музична терапія як ефективний засіб впливу на емоційний, психічний і фізичний стан людини.

У дисертації чітко сформульовано понятійний апарат дослідження. Відповідно до об'єкта і предмета визначено мету, у логічному взаємозв'язку з ними висунуті завдання, які надалі підтверджені результатами дисертаційного дослідження.

Авторські положення та висновки відзначаються високим ступенем достовірності, теоретичною обґрунтованістю та ретельною статистичною верифікацією отриманих даних. Сформульовані рекомендації мають чітку практичну спрямованість і спрямовані на системну модернізацію професійної підготовки вчителів початкової школи в контексті інноваційних змін.

Варто також визнати, що основні рекомендації виконаного дослідження доведені дисертантом до рівня можливості їх практичного застосування.

У висновках викладено найбільш важливі результати дисертації та можливі напрями продовження дослідження за тематикою дисертації.

У дослідженні використання наукових текстів, ідей, розробок, наукових результатів і матеріалів інших авторів супроводжується посиланням на джерело опублікування.

Дисертаційна робота Добровольської Руфіни Олегівни «Теорія і практика підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії у професійній діяльності» є оригінальним, самостійним, завершеним дослідженням, яке має наукову цінність та практичну значущість, і може бути рекомендована до розгляду у спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Кандидат педагогічних наук, доцент Ляшенко Р. О. зазначив, що дисертаційне дослідження Добровольської Р. О. є актуальним і своєчасним. Робота характеризується логічно виваженою структурою, що охоплює окреслене коло дослідницьких завдань і відображає досягнення поставленої мети.

У дисертації розкрито й цілісно схарактеризовано розвиток теорії і практики підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського союзу та США до застосування музичної терапії у професійній діяльності та з'ясувати перспективи її вдосконалення в сучасних ЗВО України. Провідна ідея дослідження ґрунтується на положенні про те, що теорія і практика освіти в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії у професійній діяльності ґрунтуються на давніх багатонаціональних та історичних традиціях і залежать від державної політики в галузі освіти. Країни Європейського Союзу та США мають вагомі педагогічні досягнення та розвинену систему професійної підготовки фахівців мистецького спрямування до застосування музичної терапії у професійній діяльності, окремі аспекти якої можуть бути взяті для вдосконалення системи професійної підготовки майбутніх фахівців мистецького спрямування в Україні у контексті актуалізованого зарубіжного досвіду.

Апробація результатів дослідження на науково-практичних конференціях переконує, що матеріали дослідження мають теоретичну значущість та практичну цінність.

Робота повністю відповідає паспорту спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Дисертаційна робота Добровольської Руфіни Олегівни на тему «Теорія і практика підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії у професійній діяльності», подана на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти є завершеним, цілісним і самостійним дослідженням та відповідає чинним вимогам до даного виду робіт і може бути рекомендована до розгляду у спеціалізованій вченій раді.

Доктор педагогічних наук, доцент Дубінка М. М.: підсумовуючи обговорення дисертаційного дослідження Добровольської Р. О. зазначив, що поступила пропозиція:

1. Рекомендувати дисертаційне дослідження «Теорія і практика підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії у професійній діяльності» до розгляду у спеціалізованій вченій раді на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

2. Затвердити розгорнутий висновок кафедри освітніх наук щодо докторської дисертації Добровольської Руфіни Олегівни (додається).

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Добровольської Руфіни Олегівни «Теорія і практика підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії у професійній діяльності», подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність дослідження. У соціокультурному просторі інформаційного суспільства у XXI столітті посилюється інтерес науки і практики до розв'язання проблем, у які потрапляє людина в обставинах війни та інших кризових ситуацій; збереження психоемоційного здоров'я, використання тих технологій профілактики синдрому «емоційного вигорання», що створюють комфортні об'єктивні умови для емоційно-психологічної саморегуляції, забезпечують емоційну стабільність особистості та є важливим чинником у досягненні успіхів. Саме інформаційне суспільство характеризується зростаючим потоком інформації, великою кількістю кризових ситуацій, прискоренням темпів суперечливого життя сучасної людини, тому інтенсивність комунікативних зв'язків, пов'язаних з негативом, впливає на психологічне здоров'я людини та якість її життя, душевний баланс і благополуччя, рівновагу й гармонію, здатність до подолання стресу, підтримку працездатності у різних сферах життя і професійної діяльності.

В означеному контексті можемо зазначити, що роль технологій, що ефективно діють на відновлення та збереження психологічного здоров'я людини, регулювання її фізичних, емоційно-психологічних станів, протистояння стресовим ситуаціям значно зростає.

Музична терапія, як одна з найдавніших прикладних форм застосування мистецтва у суспільстві, сьогодні набуває особливого значення. Музична терапія є важливим ресурсом у збереженні та відновленні психологічного здоров'я людини, особливо в умовах війни та інших кризових ситуацій.

Використання музичної терапії в освітньому просторі створює комфортні об'єктивні і суб'єктивні умови для емоційно-психологічної саморегуляції, забезпечує емоційну стабільність людини, запобігає синдрому «емоційного вигорання» і є важливим чинником у досягненні успіхів у навчанні, розвитку та професійній діяльності. Результатом використання музичної терапії в університетському середовищі повинні бути експресія почуттів і позитивні зміни поведінки суб'єктів освіти під час комунікації з оточуючими та рефлексії. Музична терапія сприяє покращенню спілкування, мотивації, уваги, поведінки, поліпшенню пам'яті і здатності до освіти, впливає на емоційну сферу особистості.

Сьогодні музична терапія неможлива без фахівців мистецького спрямування, тому наразі загострюється проблема теорії і практики підготовки фахівців мистецького спрямування в закладах вищої освіти України до застосування музичної терапії у професійній діяльності.

Процес інтеграції української системи освіти в європейський і світовий освітній простір пов'язаний з переосмисленням вітчизняного досвіду, пошуком механізмів адаптації позитивного зарубіжного досвіду до сучасних реалій, про що йдеться в Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті (2002 р.), «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» (2013 р.), Законі України «Про вищу освіту» (2014 р.) та інших нормативно-правових актах. Сучасні реалії потребують вирішення проблем підготовки фахівців, які усвідомлюють свою соціальну відповідальність, постійно дбають про власне особистісне й професійне зростання.

Інтеграція України у світовий освітній простір зумовлює необхідність вивчення й впровадження у систему професійної освіти нашої країни зарубіжного досвіду професійної підготовки фахівців мистецького спрямування, зокрема досвіду їхньої підготовки до застосування музичної терапії у професійній діяльності. Країни Європейського Союзу та Сполучені Штати Америки мають вагомі педагогічні досягнення та розвинену систему професійної підготовки фахівців мистецького спрямування до застосування музичної терапії у професійній діяльності. Теорія і практика освіти в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії у професійній діяльності ґрунтується на давніх багатонаціональних та історичних традиціях і залежать від державної політики в галузі освіти.

Теоретичні концепції з впровадження музичної терапії у зміст сучасної університетської терапії досліджено такими зарубіжними науковцями, як: К. Айген, Г. Анделл, М. Баттертон, Е. Боксілл, К. Брусція, Т. Віграм, М. Вінкельман, А. Вудвард, Р. Гарред, М. Геретсеггер, Й. Гокс, П. Горден, П. Гоук, К. Кліффорд, С. Лі, Т. де Нора, К. Макферран, М. Мерсадаль-Бротонс, М. Мойєд, М. дель Мораль, Д. Олдрідж, Р. Перкс, С. Поч, М. Річардс, Р. Рольвесйорд, С. Саарікалліо, П. Саббателла, М. Сакс, А. Санчес-Прада, М. Сканланд, Х. Смеєстерс, Б. Стідж, М. Таут, В. Томпсон, Р. Тупкер, К. Чейз, Г. Шлауг та ін.

Зауважимо, що в умовах інформаційного суспільства теорія і практика музичної терапії продовжує динамічно розвиватися у країнах Західної Європи та США. Сучасні науковці цих країн дійшли до висновку, що ідентифікація психогенних чинників у розвитку захворювань є показанням до призначення психотерапевтичних заходів. Водночас дослідники підкреслюють, що відкритими залишаються питання пошуку методів, які тією чи іншою мірою поєднують вплив на ментальний, психічний та фізичний рівень існування людини і дозволяють таким чином здійснювати індивідуальну психосоматичну гармонізацію особистості. Вчені вказують, що зазначена проблематика може бути застосована до такого виду оздоровчої практики, як музична терапія.

Незважаючи на певні відмінності в історичному, соціальному й культурному аспектах країн Європейського Союзу, США та України, функціональна спільність національних педагогічних систем дає можливість творчого використання зарубіжного досвіду фахівців мистецького спрямування, сприяє вдосконаленню й покращенню української системи

мистецької освіти в цілому.

Актуальність зазначеної проблеми загострює те, що питання застосування музичної терапії у професійній діяльності майбутніх фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського Союзу та США не мали достатнього відображення у наукових працях. У соціокультурному та освітньому просторі України проблемі використання музичної терапії та підготовці для цього фахівців мистецького спрямування до недавнього часу зовсім не приділялася увага.

Проблемі музичної терапії, функціонування музичної терапії в сучасному соціокультурному та освітньому просторі нашої країни присвячені наукові праці вітчизняних учених: О. Антонової-Турченко, О. Безклинської, Н. Вареника, В. Верховинця, В. Газолишина, В. Гриньової, В. Драганчук, Л. Дробот, Н. Дячук, Н. Євстігнеєвої, Л. Кияновської, С. Ковальнової, О. Львова, І. Малашевської, І. Мірошник, С. Нечай, Н. Обухової, О. Плаксіної, Г. Побережної, Л. Пушкар, М. Семенюк-Брунського, Т. Строгаль, Л. Худиної, О. Федій, Г. Шанских та ін.

Матеріали вказаних вище наукових розвідок значно розширили сферу досліджуваної проблеми та мають вагомий педагогічний потенціал для багатовекторного вивчення процесу професійної підготовки фахівців мистецького спрямування до застосування музичної терапії у професійній діяльності. Однак, незважаючи на розроблену наукову базу і практичне втілення результатів досліджень вчених, слід відзначити недостатнє вивчення досвіду підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії у професійній діяльності. На сьогодні науковцями України систематизовано лише окремі аспекти наукового знання щодо музичної терапії, яка впроваджується в зміст сучасної університетської освіти країн Європи та США. Так, не узагальнено провідний міжнародний досвід із питань залучення студентської молоді до занять з музичної терапії в провідних університетах світу, не обґрунтовано систему заходів щодо залучення здобувачів освіти до цих занять, не систематизовано дані з особливостей змісту занять із засобами музичної терапії.

Потреба цілісного наукового осмислення проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії у професійній діяльності зумовлюється низкою суперечностей між:

- викликами, що стоять перед Україною, вимогами ринку праці та реальним станом підготовки фахівців мистецького спрямування до застосування музичної терапії у професійній діяльності, необхідністю підвищення рівня їхньої професійної компетентності;

- зростанням вимог до професійної підготовки фахівців мистецького спрямування та недостатнім рівнем її науково-методичного забезпечення, недоліками і прогалинами в організації освітнього процесу у ЗВО України;

- пріоритетами інтеграції України в європейський й світовий освітній простір, що зумовлюють адаптацію національної системи освіти до

відповідних критеріїв і стандартів та потребою збереження національних особливостей і здобутків у професійній підготовці фахівців мистецького спрямування до застосування музичної терапії;

– недостатнім рівнем вивчення найкращих зразків зарубіжного досвіду з підготовки фахівців мистецького спрямування до застосування музичної терапії у професійній діяльності та потребою його екстраполяції в освітній процес ЗВО України.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до науково-дослідної теми кафедри педагогіки та менеджменту освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (нині кафедра освітніх наук Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка) «Соціально-професійне становлення особистості» (реєстраційний № 0116U003481). Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (протокол № 4 від 26 вересня 2022 р.) та уточнено вченою радою Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка (протокол № 6 від 28 травня 2024 р.).

Особистий внесок здобувача в отриманні наукових результатів та вирішенні конкретного наукового завдання. Дисертація є самостійною науковою працею, в якій висвітлені власні ідеї і розробки, що дозволили вирішити поставлені завдання. Робота містить теоретичні та методичні положення і висновки, сформульовані дисертанткою особисто. Використані в дисертації ідеї інших авторів мають відповідні посилання і використані для підкріплення результатів здобувача.

Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів та запропонованих автором рішень, висновків, рекомендацій підтверджена теоретико-методологічною обґрунтованістю його основних положень; застосуванням методів, адекватних до предмета, мети та завдань дисертації; зіставленням отриманих даних із результатами інших досліджень. Достовірність підтверджується результатами апробації на численних конференціях.

Наукова новизна здобутих результатів дослідження полягає в тому, що *вперше*:

– здійснено цілісний науковий аналіз проблеми підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії у професійній діяльності та визначено й теоретично обґрунтовано можливості використання в Україні зарубіжного досвіду роботи щодо організації та проведення відповідної підготовки фахівців до професійної діяльності в системі вищої освіти; схарактеризовано етапи становлення та розвитку музичної терапії в країнах Європи та США та розкрито тенденції функціонування музичної терапії в соціокультурному та освітньому просторах країн Європи та США; з'ясовано і проаналізовано сучасні моделі професійної підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії

у професійній діяльності; узагальнено актуальний для розвитку сучасної системи вітчизняної освіти зарубіжний досвід та визначено перспективи вдосконалення системи професійної підготовки майбутніх фахівців мистецького спрямування до застосування музичної терапії у професійній діяльності в Україні у контексті актуалізованого зарубіжного досвіду;

– *уточнено* особливості підготовки музичних терапевтів в університетах Європейського Союзу та США; поняття «музична терапія», «музична терапія у соціокультурному просторі», «музична імпровізація», «культурна компетентність», «соціальна компетентність», «супервізія»;

– *удосконалено* форми, методи, засоби та технології підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії у професійній діяльності;

– *дістали подальшого розвитку* теоретичні засади осмислення підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії у професійній діяльності в умовах формування єдиного світового освітнього простору.

Практичне значення результатів дослідження. Матеріали дослідження можуть бути використані в процесі розробки освітніх стандартів й освітніх програм із професійної підготовки фахівців мистецького спрямування до застосування музичної терапії у професійній діяльності, для створення та впровадження в освітній процес закладів вищої освіти нових освітніх компонентів, навчально-методичного забезпечення професійної підготовки майбутніх фахівців мистецького спрямування; для розширення та оновлення змісту навчальних курсів «Арт-комунікації в мистецько-педагогічному просторі», «Валеологія», «Естетотерапія», «Історія зарубіжної музики», «Методологія музично-педагогічних досліджень», «Музична терапія», «Педагогічна майстерність», «Психологія», «Світова музична література» тощо; у проведенні наукових досліджень з означеної проблематики; у розробці програмних документів щодо вдосконалення освітньої діяльності у ЗВО України, реформуванні національної системи вищої і професійної освіти та в організації системи перепідготовки і підвищення кадрів у галузі мистецької освіти.

Результати дослідження *впроваджено в освітній процес* Мукачівського державного університету (довідка № 979 від 07.05.2024 р.), Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (довідка № 01-12/273 від 07.05.2024 р.), Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка (довідка 23-н від 09.05.2024 р.), Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка 993 від 10.05.2024 р.), Волинського національного університету імені Лесі Українки (довідка № 03-24/01/1353 від 10.05.2024 р.), Криворізького державного педагогічного університету (довідка 08-242/3 від 20.05.2024 р.), Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (довідка № 278/04-а від 06.05.2024 р.), Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (довідка 43/24 від 23.05.2024 р.).

Особистий внесок автора в працях, опублікованих у співавторстві. У статтях: «Моделювання професійної підготовки музичних терапевтів в університетах ЄС та США» (внесок автора 50 %) автором розкрито теоретичні підходи до моделювання професійної підготовки музичних терапевтів у Європі та Сполучених Штатах Америки, «Ukrainian music therapy as a phenomenon of modern university education: trends of development and formation», проаналізовано досвід використання музичної терапії в університетах країн світу, «Музична терапія як професія: порівняльний огляд освітніх програм у європейському просторі» (внесок автора 50 %) здійснено огляд існуючих докторських програм у сфері музичної терапії та досліджено їхній вплив на розвиток наукової бази, підвищення статусу професії музичного терапевта у міжнародному контексті; у статтях, розміщених у міжнародних наукометричних базах, а саме: «Philosophical comprehension of the formation and development of Ukrainian culture in the context of military realities: the geopolitical aspect» (Web of Science) (внесок автора 40 %) автором висвітлено аксіологічні виміри української народної і національної культури в умовах війни, «Digitalization of the Educational Process in the Field of Culture and Art: Challenges and Prospects» (Scopus) (внесок автора 35 %) охарактеризовано особливості організації мистецької освіти з урахуванням вимог сучасного цифрового суспільства, «Modern Trends in Teaching Artistic Techniques and Methods: Analysis of Approaches to the Development of Artists» (Scopus) (внесок автора 40 %) з'ясовано основні рушійні сили, що формують сучасну парадигму мистецької освіти, «Strategies for the Preservation of Cultural Heritage through Art and Education: A Comprehensive Approach and Evaluation of Effectiveness» (Scopus) (внесок автора 40 %) здійснено оцінку ефективності стратегій збереження культурної спадщини через взаємодію освіти та мистецтва.

Апробація та впровадження результатів дисертації. Результати дослідження були оприлюднені та обговорені на науково-практичних конференціях різних рівнів, зокрема: *міжнародних* – «Information and its impact on social processes» (Флоренція, Італія, 2023), «Prospects for the development of science and the environment» (Гельсінкі, Фінляндія, 2023), «Наукова весна – 2023» (Дніпро, 2023), «Scientific progress: innovations, achievements and prospects» (Мюнхен, Німеччина, 2023), «Research activities and achievements in pedagogy and psychology» (Рига, Латвія, 2023), «Мистецька освіта: традиції, сучасність, перспективи» (Кривий Ріг, 2023), «Юність науки – 2023: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства» (Чернігів, 2023), «Проблеми та перспективи розвитку сучасної освіти в умовах транснаціональних інноваційних змін» (Київ, 2023), «Вектори розвитку науки, освіти, технологій і суспільства в умовах глобалізації» (Полтава, 2023), «Мистецтво у кризові періоди: навчання і терапія» (Вінниця, 2023), «Музична та хореографічна освіта в контексті культурного розвитку суспільства» (Одеса, 2024), «Мистецтво у кризові періоди: навчання і терапія» (Львів, 2024), «Мистецтво та мистецька освіта в сучасному європейському соціокультурному просторі» (Запоріжжя, 2025), «Українське мистецтво у світовому культурному просторі: історія, сучасність та перспективи розвитку» (Вінниця, 2025);

всеукраїнських – «Мистецтво та освіта в контексті європейського виміру» (Вінниця, 2022), «Мистецтво та освіта в контексті національних традицій та сучасних трансформацій» (Вінниця, 2023), «Філософія культурно-мистецької освіти» (Київ, 2023), «Гуманітарний і інноваційний ракурс професійної майстерності: пошуки молодих вчених» (Одеса, 2023).

Оцінка структури дисертації, її мови і стилю викладання. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів з висновками до кожного, списку використаних джерел до кожного з них (всього 503 найменування, з них – 396 іноземними мовами), загальних висновків і 5 додатків. Загальний обсяг дисертації становить 492 сторінки, з них 350 – основного тексту. Робота містить 4 таблиці та 1 рисунок.

Дисертація написана грамотною українською мовою, стиль викладання матеріалу відповідає прийнятому в науковій літературі.

Перелік наукових праць, які відображають основні результати дисертації. Результати дисертаційної роботи висвітлено в 48 наукових працях (38 – одноосібних): 29 відображають основні результати дослідження (з них 23 статті у наукових виданнях, внесених до Переліку наукових фахових видань України, 5 статей в наукових виданнях, що входять до баз Scopus та Web of Science Core Collection, 1 розділ монографії); 19 публікацій, які додатково відображають наукові результати докторської дисертації: 18 тез у матеріалах науково-практичних конференцій, 1 стаття в іншому виданні.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ *Наукові публікації, які відображають основні наукові результати докторської дисертації*

Статті у наукових періодичних виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України:

1. Добровольська Р. О. Навчання, виховання та професійні питання музичної терапії: європейський досвід. *Наукові інновації та передові технології*. Серія : Педагогіка. Київ, 2022. Вип. 12 (14). С. 277–285. DOI : [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-12\(14\)-277-284](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-12(14)-277-284)
2. Dobrovolska R. O. Foreign experience of implementing music therapy: training, education and professional aspects. *Social Work and Education*. 2022. Vol. 9. No. 4. Pp. 508–515. DOI : <https://doi.org/10.25128/2520-6230.22.4.6>
3. Добровольська Р. О. Поняття музичної терапії у історико-культурному контексті. *Академічні студії*. Серія : Педагогіка. Луцьк, 2022. Вип. 4. С. 172–177. DOI : <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2022.4.25>
4. Добровольська Р. О. Історико-філософські основи феномену музичної терапії у Великобританії та США. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2023. Вип. 60. С. 296–300. DOI : <https://doi.org/10.24919/2308-4863/60-1-44>

5. Добровольська Р. О. Тенденції функціонування музичної терапії у сучасному соціокультурному просторі. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Вип. 57 (1). С. 11–15. DOI : <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/57.1.1>

6. Добровольська Р. О. Досвід США у впровадженні музичної терапії в сучасну університетську освіту. *Педагогічна освіта: теорія і практика: збірник наукових праць / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; Інститут педагогіки НАПН України [гол. ред. Бахмат Н. В.]*. Київ : Міленіум, 2023. Вип. 34 (1). С. 248–259. DOI : <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2023-34-248-259>

7. Добровольська Р. О. Впровадження музичної терапії у зміст сучасної університетської освіти в Україні. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля*. Серія : «Педагогіка і психологія. Педагогічні науки». 2023. Вип. 1(25). С. 115–122. DOI : <https://doi.org/10.32342/2522-4115-2023-1-25-12>

8. Добровольська Р. О. Музична терапія у соціокультурному просторі країн Європи та США. *Наукові записки*. Серія : Педагогічні науки. Кропивницький : ЦДУ імені Володимира Винниченка, 2022. Вип. 207. С. 122–128. DOI : <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-207-122-128>

9. Добровольська Р. О. Інтегративний та дослідницький підхід як елементи методологічної підготовки фахівців мистецького спрямування до застосування музичної терапії у професійній діяльності. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи. Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2023. Вип. 93. С. 44–48. DOI : <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2023.93.09>

10. Добровольська Р. О. Сучасні методологічні підходи підготовки фахівців мистецького спрямування до застосування музичної терапії у професійній діяльності в країнах Європи та США. *Педагогічні науки: теорія і практика*. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2023. Вип. 3. С. 176–183. DOI : <https://doi.org/10.26661/2786-5622-2023-3-25>

11. Добровольська Р. О. Педагогічні закономірності та принципи проектування підготовки фахівців мистецького спрямування до застосування музичної терапії в країнах Європи та США. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітніх школах*. Запоріжжя, 2023. Вип. 8. С. 95–100. DOI : <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2023.88.17>

12. Добровольська Р. О. Методологічні підходи у проектуванні підготовки фахівців мистецького спрямування до застосування музичної терапії у професійній діяльності. *Наукові записки*. Серія : Педагогіка та психологія. Вінниця : ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2023. Вип. 74. С. 42–47. DOI : <https://doi.org/10.31652/2415-7872-2023-74-42-46>

13. Добровольська Р. О. Музична терапія як здоров'язбережувальна технологія в освіті: український досвід. *Інклюзія і суспільство* : науковий журнал / редкол.: М. М. Тріпак (гол. ред.), Н. М. Петруха (заст. гол. ред.), Я. В. Топорівська (заст. гол. ред.) та ін. Кам'янець-Подільський : Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти «Кам'янець-Подільський державний інститут», 2023. Вип. 3. С. 27–33. DOI : <https://doi.org/10.32782/2787-5137-2023-3-4>

14. Добровольська Р. О. Педагогіка музичної терапії: закордонний досвід. *Педагогічні науки: теорія та практика*. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2024. Вип. 1 (49). С. 150–156. DOI : <https://doi.org/10.32782/2410-2075-2023-17.15>

15. **Добровольська Р. О.**, Білозерська Г. О. Моделювання професійної підготовки музичних терапевтів в університетах ЄС та США. *Мистецтво та освіта*. 2024. Вип. 1 (111). С. 7–12. DOI : [https://doi.org/10.32405/2308-8885-2024-1\(111\)-7-12](https://doi.org/10.32405/2308-8885-2024-1(111)-7-12)

16. Dobrovolska R. O. Music therapy in the content of modern university education in Austria. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького*. Серія : Педагогічні науки. Черкаси, 2024. Вип. 1. С. 213–221. DOI : <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2024-1>

17. **Dobrovolska R. O.**, Bilozerska H. O. Ukrainian music therapy as a phenomenon of modern university education: trends of development and formation. *Наукові інновації та передові технології*. Серія : Педагогіка. 2024. Вип. 4 (32). С. 856–866. DOI : [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-4\(32\)](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-4(32))

18. Добровольська Р. О. Принцип інтеграції теорії та практики у фаховій підготовці музичних терапевтів. *Інноваційна педагогіка*. 2024. Вип. 68. Т. 1. С. 21–24. DOI : <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/68.1.3>

19. Добровольська Р. О. Феноменологія поняття «музична терапія» в сучасному науковому дискурсі країн Європи та США. *Наука і освіта*. 2024. Вип. 1. С. 17–21. DOI : <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2024-1-3>

20. Dobrovolska R. O. Development and establishment of music therapy: a historical view. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка* / [редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, В. Ільницький, І. Зимомря]. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2024. Вип. 73. Т. 2. С. 47–51. DOI : <https://doi.org/10.24919/2308-4863/73-2-7>

21. Добровольська Р. О. Стандарти музикотерапевтичної освіти в США: історія становлення. *Наукові інновації та передові технології*. Серія : Педагогіка. 2024. Вип. 5 (33). С. 1089–1100. DOI : [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-5\(33\)](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-5(33))

22. **Добровольська Р. О.**, Швець І. Б. Музична терапія як професія: порівняльний огляд освітніх програм у європейському просторі. *Наукові записки*. Серія : Педагогічні науки. Кропивницький : ЦДУ імені Володимира Винниченка, 2025. Вип. 219. С. 334–340. DOI : <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2025-1-219-334-339>

23. Добровольська Р. О. Міжнародна співпраця, клінічний досвід і саморефлексія у підготовці музичних терапевтів: кейс Академії музики імені К. Шимановського (Катовіце, Польща). *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : збірник наукових праць. Вінниця : ТОВ «Друк плюс», 2025. Вип. 76. С. 144–154. DOI : <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2025-76-144-154>

**Статті у виданнях, що індексуються в міжнародних базах даних
Web of Science Core Collection та/або Scopus:**

24. Botvyn T., Aleksandrova M., Krymets L., **Dobrovolska R.** & Rudenko O. Philosophical comprehension of the formation and development of Ukrainian culture in the context of military realities: the geopolitical aspect. *Amazonia Investiga*. 2022. No. 11(58). Pp. 84–92. DOI : <https://doi.org/10.34069/AI/2022.58.10.9> (**Web of Science**)

25. **Dobrovolska R.** Music Therapy (Media in the Socio-Cultural Space of Ukraine). *Studies in Media and Communication*. 2023. Vol. 11. No 7. Pp. 221–232. DOI : <https://doi.org/10.11114/smc.v11i7.6272> (**Scopus**)

26. **Dobrovolska R.**, Mosendz O., Symonenko R., Manaylo-Prykhodko V., Zaitsev V. Digitalization of the Educational Process in the Field of Culture and Art: Challenges and Prospects. *Journal of Curriculum and Teaching (JCT)*. 2023. Vol 12. No 5. Pp. 82–95. DOI : <https://doi.org/10.5430/jct.v12n5p82> (**Scopus**)

27. **Dobrovolska R.**, Zarudianska M., Kovtiukh L., Duhina T., Garmel O. Modern Trends in Teaching Artistic Techniques and Methods: Analysis of Approaches to the Development of Artists. *Journal of Curriculum and Teaching*. 2024. Vol. 13. No 3. Pp. 79–89. DOI : <https://doi.org/10.5430/jct.v13n3p79> (**Scopus**)

28. **Dobrovolska R.**, Kdyrova I., Demeshko N., Dossanova K., Martsenkivska O. Strategies for the Preservation of Cultural Heritage through Art and Education: A Comprehensive Approach and Evaluation of Effectiveness. *International Journal on Culture, History, and Religion*. 2025. Vol. 7(1). Pp. 124–144. DOI : <https://doi.org/10.63931/ijchr.v7i1.98> (**Scopus**)

Монографія:

29. Добровольська Р. О. Стандарти музикотерапевтичної освіти в США: історія становлення та розвитку навчання. *Сучасна освіта в Україні: особливості розвитку в умовах воєнного стану та повоєнні перспективи*. кол. моногр. / за заг. редакцією проф. Я. В. Галети; наук. ред. проф. Т. Я. Довга. Дніпро : Середняк Т. К., 2024. С. 531–560. DOI : <https://doi.org/10.36550/978-617-8139-92-6>

**Наукові публікації, які додатково відображають наукові результати
докторської дисертації**

Тези в матеріалах науково-практичних конференцій:

30. Добровольська Р. О., Газінська О. В. Зарубіжний досвід упровадження музичної терапії. *Мистецтво та освіта в контексті європейського виміру*: матер. Всеукр. наук.-практ. онлайн-конференції за участю здобувачів вищої освіти та молодих учених (Вінниця, 2 листопада 2022 р.). Вінниця : ВДПУ, 2022. С. 60–64.

31. Dobrovolska R. Historical aspect of the development of music therapy in Great Britain and the USA. *Abstracts of XIII International Scientific and Practical Conference*. Florence, Italy, 2023. Pp. 132–135.

32. Dobrovolska R. Definition of the practice of music therapy. Foreign experience. *Abstracts of XIV International Scientific and Practical Conference*. Helsinki, Finland, 2023. Pp. 203–206.

33. Добровольська Р. Шляхи розвитку сучасної музичної терапії. «Наукова весна» 2023 : матер. XIII Міжнар. наук.-техн. конфер. студентів, аспірантів та молодих вчених (Дніпро, 1–3 березня 2023 р.). Дніпро : НТУ «ДП», 2023. С. 250–252.

34. Dobrovolska R. Historical and cultural context of the concept of music therapy. *Scientific progress: innovations, achievements and prospects*: proceedings of the 7th International scientific and practical conference. MDPC Publishing. Munich, Germany. 2023. Pp. 292–298.

35. Добровольська Р. О., Газінська О. В. Історичний аспект розвитку музичної терапії у Великобританії та США. *Філософія культурно-мистецької освіти* : матер. II Всеукр. конфер. (Київ, 24 березня 2023 р.). Київ, 2023. С. 69–74.

36. Dobrovolska R. Ways of development of modern music therapy. International scientific conference. *Research activities and achievements in pedagogy and psychology* : conference proceedings (Częstochowa, the Republic of Poland, 5–6 April 2023). Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2023. Pp. 63–65.

37. Добровольська Р. О. Професійна підготовка музичних терапевтів у змісті сучасної університетської освіти Австрії. *Мистецька освіта: традиції, сучасність, перспективи* : матер. I Міжнр. наук.-практ. конфер. здобувачів вищої освіти та молодих учених / ред. І. М. Власенко (відп.ред.). Кривий Ріг : ФОП Маринченко С. В., 2023. С. 23–26.

38. Добровольська Р. О. Музична терапія в університетській освіті України. *Юність науки – 2023: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства* : матер. XIII Міжнар. наук.-практ. конфер. студентів, аспірантів і молодих вчених (Чернігів, 26–27 квітня 2023 р.). Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2023. С. 604–606.

39. Добровольська Р. О. Українська університетська освіта та музична терапія. *Проблеми та перспективи розвитку сучасної освіти в умовах транснаціональних інноваційних змін* : матер. XXVII Міжнар. наук.-практ. конференції / за заг. редакцією М. Мороз, Ю. Ївженка. Бар : редакційно-видавничий центр КЗВО «Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені Михайла Грушевського», 2023. С. 33–35.

40. Добровольська Р. О. Моделювання професійної підготовки музичних терапевтів в Європі та США. *Вектори розвитку науки, освіти, технологій і суспільства в умовах глобалізації* : матер. Міжнар. наук.-практ. конференції (Полтава, 19 жовтня 2023 р.) : у 2 ч. Полтава : ЦФЕНД, 2023. Ч. 1. С. 15–17.

41. Добровольська Р. О. Методологічний інструментарій підготовки фахівців мистецького спрямування до застосування музичної терапії у країнах Європи та США. *Мистецтво у кризові періоди: навчання і терапія* : матер. Міжнар. наук. конф. (Львів, 12 жовтня 2023 р.). Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2023. С. 52–57.

42. Добровольська Р. О. Підготовка фахівців-музикантів до застосування музичної терапії в університетах Європейського Союзу та США. *Мистецтво та освіта в контексті національних традицій та сучасних трансформацій* : матер. Всеукр. наук.-практ. онлайн-конференції за участю здобувачів вищої

освіти та молодих учених (Вінниця, 9 листопада 2023 р.). Вінниця : ВДПУ, 2023. 205 с.

43. Добровольська Р. О. Досвід використання музичної терапії у професійній діяльності в університетах США. *Гуманітарний і інноваційний ракурс професійної майстерності: пошуки молодих вчених* : матер. ІХ Всеукр. наук.-практ. конфер. студентів, аспірантів та молодих учених (Одеса, 15 грудня 2023 р.). Львів-Торунь : Liha-Press, 2023. С. 273–275.

44. Добровольська Р. О. Ретроспективний аналіз музикотерапевтичної освіти в США. *Музична та хореографічна освіта в контексті культурного розвитку суспільства* : матер. Х Міжнар. конфер. молодих учених та студентів (Одеса 18–19 жовтня 2024 р.). Одеса : ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2024. Т.1. С. 173–178.

45. Добровольська Р. О. Музична терапія в Іспанії. *Мистецтво у кризові періоди: навчання і терапія* : матер. ІІ Міжнар. наук. конфер. (Львів, 17 жовтня 2024 р.). Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2024. С. 139–144.

46. Добровольська Р. О. Швейцарія як приклад інноваційних програм з музикотерапії. *Мистецтво та мистецька освіта в сучасному європейському соціокультурному просторі* : матер. ІІ Міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 17–18 квітня 2025 р.) / упоряд. В. В. Григор'єва, А. І. Омельченко. Запоріжжя : БДПУ, 2025. С. 94–98.

47. Добровольська Р. О. Музична імпровізація як компонент музичної терапії в фаховій підготовці вчителів музичного мистецтва. *Українське мистецтво у світовому культурному просторі: історія, сучасність та перспективи розвитку* : матер. Міжнар. наук.-практ. інтер.-конфер. (Вінниця, 18–19 березня 2025 р.). Вінниця : ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2025. С. 140–145.

Інші видання:

48. Добровольська Р. О. Освітня модель підготовки музичних терапевтів: досвід академії музики в Катовіце. *Гуманітарний корпус* : збірник статей з актуальних наукових проблем. Київ : ТОВ «НВП Інтерсервіс», 2025. Вип. 57. С. 80–84.

Дисертація Добровольської Руфіни Олегівни «Теорія і практика підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії у професійній діяльності», подана на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти є самостійною та завершеною науковою працею, у якій виконано конкретне наукове завдання (розкрито й цілісно схарактеризовано розвиток теорії і практики підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії у професійній діяльності та з'ясовано перспективи її вдосконалення в сучасних ЗВО України).

Дисертація відповідає вимогам, передбаченим п. 7-9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук» (постанова Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197).

УХВАЛИЛИ:

1. Рекомендувати дисертаційне дослідження «Теорія і практика підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії» до розгляду у спеціалізованій вченій раді на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

2. Затвердити розгорнутий висновок кафедри освітніх наук щодо докторської дисертації Добровольської Руфіни Олегівни (додається).

З даного запитання відбулося голосування.

Результати голосування:

«за» – 8;

«проти» – немає;

«утримались» – немає.

Постанова і висновок прийняті відкритим голосуванням одноголосно.

Головуючий на засіданні фахового семінару

доктор педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри освітніх наук
ЦДУ імені Володимира Винниченка

Микола ДУБІНКА

Рецензенти:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри освітніх наук
ЦДУ імені Володимира Винниченка

Оксана ФІЛОНЕНКО

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри освітніх наук
ЦДУ імені Володимира Винниченка

Наталія САВЧЕНКО

доктор педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри освітніх наук
ЦДУ імені Володимира Винниченка

Микола ДУБІНКА

«24» лютого 2026 р.

